

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
NSV LIIDU AJALOO KATEEDER

ILMAR - JÄRG

RAKVERE RAJOOONI PÕLULA
KOOLI AJALUGU 1922-1965

DIPLOMITÖÖ

TRÜ NSV Liidu ajaloo kateeder

Ino. nr. 2102

RAKVERE 1968

SISSEJUHATUS.

Iga rahva õnnelik tulevik on suures ulatuses antud õpetajate kätte. Kommünismi ehitav ühiskond on eriti huvitatud sirguva põlvkonna igakülgsest ettevalmistusest eluks, et noor vahetus oleks suuteline kommünismiüritust teenima, omaks selleks nii teoreetilist ettevalmistust kui ka praktilist organiseerimisoskust, vajalikke harjumusi ja siirast armastust töö vastu ühiskonna hüvanguks. Nõukogude õpetajailt ootab ühiskond eesmärkide saavutamisel suurt panust.

Pedagoogilise töö efektiivsus oleneb aga suurel määral õpetajate eneste sügavatest erialastest teadmistest, veelgi enam õpetajate ühiskondlik - poliitilistest veendumustest.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on anda ülevaade Põlula kooli ajaloo 1922.- 1965 . aastani.

Põhitähelepanu on pööratud kooli saamisloole ja õppe - ning kasvatustööle sõjajärgsel perioodil. Põlula kooli ajalugu ei ole varem uuritud. Koolijuhataja August Eiberi poolt koostatud kroonika (1922 - 1948) asub Eesti N S V Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitamise Riiklikus Keskarhiivis (O R K A) Tallinnas. Ärakiri kroonikast ja kroonika uuem osa (1948 - 1968) asub Põlula koolis. Kroonikaraamatud on puudulikult koostatud, faktid vajavad kontrollimist. Peale selle kasutasime O R K A - s olevaid Haridusministeeriumi ja Rägavere vallavalitsuse fonde, samuti Põlula kooli arhiivi materjale. Diplomitöö III peatükk on koostatud peamiselt kohaliku materjalide põhjal.

Kirjandusest kasutasime V. J. Lenini teoseid, E. Tomassoni brošüüri, "Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajaskond nõukogude võimu esimesel aastal 1940 - 1941," ajakirja "Nõukogude Kool" ja ajalehte "Punast Virumaad" ning "Virumaa Teataja." Peale selle kasutasime õppenõukogu protokolle, koolipasse, ja a/ü protokolle, lastevanemate üldkoosolekute protokolle, õpilasraamatuid, klassipäevikuid, pioneerimaleva päevikuid jne.

Kodanliku perioodi kohta õppenõukogu protokolle ei ole säilinud, samuti puuduvad õppenõukogu protokollid 1941 - 1946. aasta kohta. 1946 - 1951 on õppenõukogu protokollid kirjutatud lahtistele lehtedele ja on osaliselt kadunud. Pioneerisatsiooni dokumentatsioon on väga puudulik. Põhjalik pioneerialane dokumentatsioon on ainult 1959 - 1965. aasta kohta.

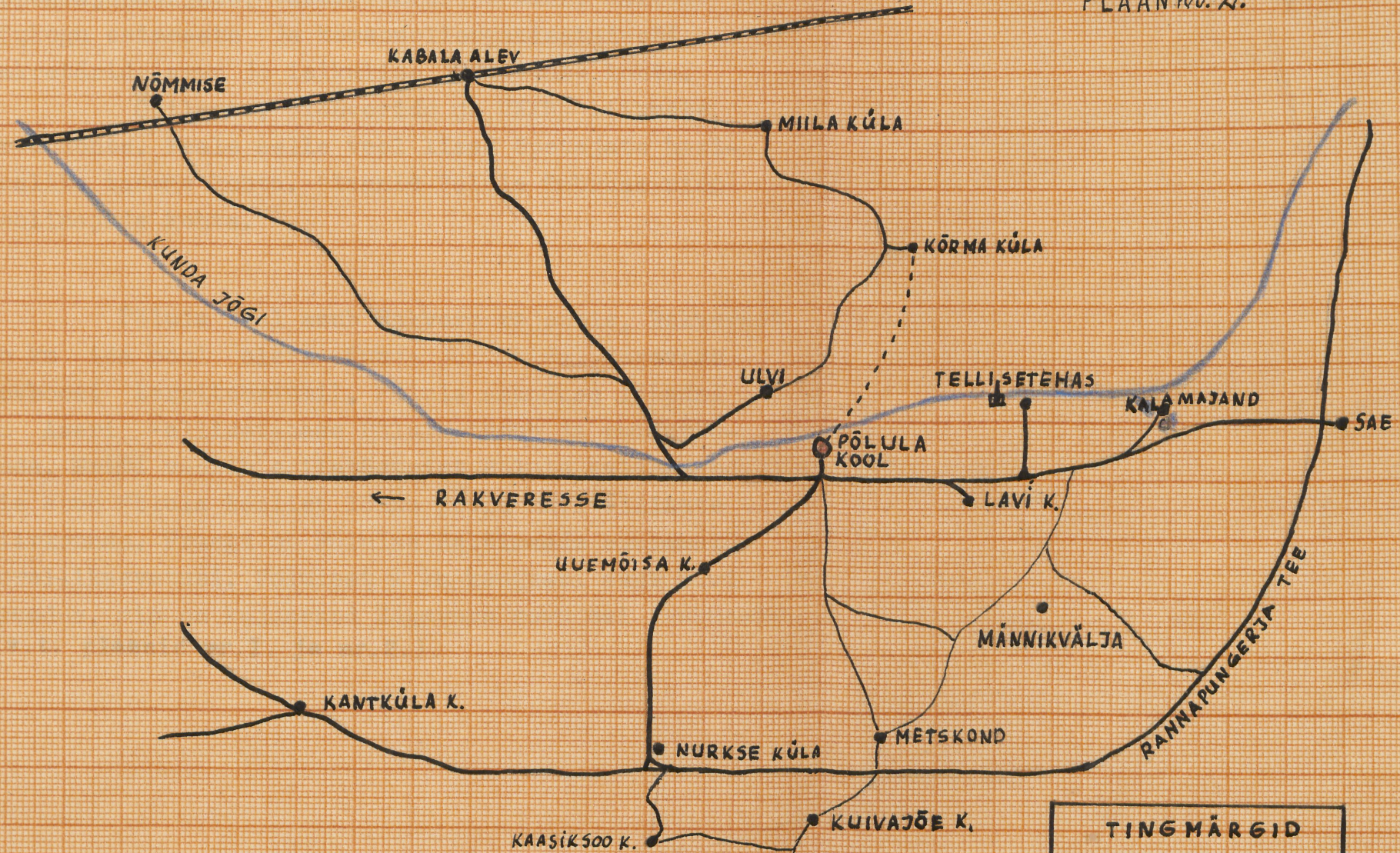
Õpilasraamatud on olemas alates 1930. aastast kooli juures. Õpilasraamat 1922 - 1930 asub O R K A-4.

Paljude küsimuste kohta ei ole kirjalikke allikaid, mille tõttu pidime kasutama suuliselt andmeid.

Töö koosneb kolmest peatükist, kokkuvõttest ning kirjanduse loetelust. Esimeses peatükis on pööratud peatähelepanu kooli saamisloole ja uue koolihoone ehitamisele 1929 - 1930. a., samuti asunikkude võitlusele kooli avamisele Pölulasse. Töö teine peatükk tutvustab ümberkorraldusi rahvahariduse süsteemis 1940/41. õppeaastal, samuti antakse ülevaade Pölula kooli tegevusest fašistliku okupatsiooni aastatel. Peatükk lõpeb 1944/45. õppeaasta käsitlemisega. Kolmas peatükk käsitleb sõjajärgset nõukogude perioodi. On näidatud, kuidas tugevnes kooli majanduslik baas ja kuidas meie partei ja valitsus on järjekindlalt hoolitsenud sirguva põlvkonna hariduse eest.

Põlula ümbruse visandplaan

PLAAN nr. 2.

MÕÖT: 1cm = 600m

TINGMÄRGID	
	raudtee
	tee
	jõgi
	külad

Ringide töös on pööratud tähelepanu keha-
kultuurikollektiivile ja näite-ning tantsuringile.

Tööl on 11 lisa. Ülevaated direktorite,
Õppealajuhatajate, vanempioneerijuhtide, maleva-
nõukogu esimeeste ja komsomoliorganisatsiooni
sekretäride arvu ja isikulise järgnevuse kohta.

Õpilaste, pioneeride ja ÜKKNÜ liikmete
arvu kohta. Peale selle veel lisad õpetajate hari-
dusliku taseme kohta. Plaanid Pölula ümbruse ning
koolimajade kohta.

Pölula kool asub Rakvere rajoonis, Rakverest
20 km ida pool oleva Kunda jõe kaldal, Rägavere
sovhoosi territooriumil, Pölula asunduse lähedal
on Aseri Tööstustehase Pölula tsehh ja puidutöö-
koda. Eriti väärib esiletõstmist Pölula kalamajand,
mis asub Pölula koolist lõuna poole Lavi allikate
piirkonnas. Praegu on Pölulas Baltimaade suuremaid
forellikasvatusi. Pölulast 1 km kaugusel asub Ulvi
asundus, mis on kujunenud Rägavere sovhoosi keskuseks.
(v.t. plaanid nr.1. ja nr.2.).

ESIMENE PEATÜKK

PÖLULA KOOL 1922-1940

1. Pölula kooli saamisloogu

Kuni 1919.aastani õppisid Pölula möisa töötajate lapsed Kuivajõe algkoolis. 1919. ja 1920.aastal kodanliku maaseaduse alusel jagati Pölula möisa maad asunikudele. Paari aasta jooksul asus Pölulasse elama palju uusi perekondi, mistõttu kooliealiste laste arv suurenes märgatavalt.

Pölulast Kuivajõeale oli 5 km. Tuisuse talvega ei käinud peaaegu pooled lapsed koolis: mõned vanemad ei suutnud oma lastele sooje riideid muretseda, teistel ei olnud saapaid. Agaramad vanemad seadsid sisse küüdikorra. Eesti Vabariigi avalikkude algkoolide seadus kehtestati 7.mail 1920.aastal ja kestis kodanlikus Eestis 1924.aastani. See seadus tunnistas rahvahariduse põhiprintsiibiks emakeelse ja ilmaliku ühtluskooli. Kuid kodanlikul koolisüsteemil oli klassiiseloos, sest töötavatele hulkadele polnud hariduse omandamine millegagi kindlustatud. Vastavalt seadusele moodustas tasuta 6-klassiline algkool ühtluskooli esimese astme. Algkool võis olla ühtlus- või lahuskool, vastavalt sellele, kuidas otsustasid kooli ülalpidajad. Koolikohustus pidi kestma 7.-16. eluaastani või algkooli kursuse lõpetamiseni.

Tegelikult lükati algkoolide seaduses ettenähtud kuueklassilise kohustusliku alghariduse elluviimine edasi ja koolikohustust nõuti ainult nelja klassi ulatuses.¹

¹ H. K u r m, "Võitlus avalikkude algkoolide seaduse ümber Asutavas Kogus", "Nõukogude Kool" Nr.4, 1961, lk. 305.

Kooliküsimus Põlulas muutus 1920. aastal teravaks. Kuivajõe algkooli ruumid jäid kitsaks, sest varem oli kool töötanud vaid ühe klassikomplektiga (I - II klass). Uusi ruume juurde saada vana koolimaja arvel ei olnud võimalik.

Kooli avamist Põlulasse tingisid peale valitsuse poliitika ka sotsiaalmajanduslikud olud. Näiteks ehitati Põlulasse ja lähemasse ümbrusse aastail 1900 - 1920 viis jahuveskit (nendest 2 olid tuuleveskid). Miilas (3 km Põlulast) töötas villaveski ja ketrustöökoda. Kunda jõe kaldal (1,5km Põlulast) asutati poti - ja tellisetööstus. "Hallparun" I. Paulmeister rajas Põlula kalakasvatuse vikerforellide kasvatamiseks. Ulvis (1 km Põlulast) töötas suure võimsusega lauavabrik ja meierei. Põlulas töötasid viinavabrik ja saeveski.²

Kõik nimetatud ettevõtted nõudsid töökäsi. Palju perekondi asus Põlulasse elama Rakverest, Väike-Maarjast ja mujalt. Endine Põlula metsaküla, kus veel XX saj. alguses käisid parunid metssea ja põdrajahil, muutus kapitalismi arenemise perioodil tihedasti asustatud keskuseks.

Sellistes tingimustes muutus kooli avamine Põlulasse eluliseks vajaduseks.

1920.aasta kevadel kutsusid Põlula küla asunikud Juhan Truuver ja Jüri Tõssmann kokku asunikkude koosoleku, kus toetati uue kooli avamise vajadust.³ Vastav ettepanek tehti vallavolikogule, kuid küsimust ei võetud päevakorda põhjendusel, et vallal ei olevat raha kooli avamiseks. Veel mitu korda lükkas volikogu Põlula asunikkude avalduse tagasi.

² O R K A , §. 2009, nim. 1, s. - ü. 1, lk. 223.

³ Põlula kooli arhiiv, Põlula kooli kroonika, alust. 1922.a. , lk. 4.

1920.aastal valiti asunik Juhan Truuver Viru maakonna volikogu liikmeks. Nüüd hakkas ta veelgi energilisemalt võitlema kooli avamise eest Põlulasse ka Maakonna volikogu kaudu.⁴

Kes seisid Põlula kooli asutamise vastu ja miks ?

Kõige vaenulikumad olid Nurkse "hallparunid," kes ütlesid kategooriliselt: "Ei hakka me Põlula mõisa asunikkude lastele kooli ehitama. Ei tea, mis nad pärast veel tahavad!"⁵

Teiseks vastaseks oli Rägavere vallavanem, kes suuri majanduslikke kulusid kartis. Vastu olid ka Kantküllast ja Miilast valitud valla volikogu liikmed. Viimased kartsid, et kooli avamisega Põlulasse osa lapsi läheb õppima Miila ja Kuivajõe algkoolist Põlulasse. Sel viisil väheneb nende koolide õpilaste arv ja koolid võidakse sulgeda.⁶

Kõigest hoolimata esitas J. Truuver Rägavere vallavalitsusele uue nõudmise avada Põlulasse kool. Kuna J. Truuveri autoriteet Maakonna volikogu liikmena oli tõusnud ning ka vallasekretär O. Reise jagas J. Truuveri seisukohta, siis otsustati valida komisjon, kes vaataks, kuhu kooli saaks avada. Komisjoni valiti O. Köster, O. Piibemann ja J. Tossmann.⁷

⁴August Eiberilt saadud andmed. August Eiber sündis 1902.a. , oli Põlula algkooli juhataja 1928 - 1949, praegu pensionär, eluk. Tallinn , Niidu tee 38.

⁵Põlula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk. 4.

⁶August Eiberilt saadud andmed.

⁷U R K A , f. 4232, nim. 32, s.-ü. 1, lk.2.

Hägavere vallanõukogu protokollide raamatus oli kirjutatud 1921.a. 10. septembri kuupäevaga: "Vallavanem seletas, et nõukogu poolt valitud komisjon Põlula mõisa hooned oli üle vaadanud ja leidnud, et mõisa aedniku majas kohaline ruum kooli klassiks olemas on ja pealägi majas ka kooliõpetajale edaspidi korterit võib saada, kuid aednik praegu sealt välja ei lähe. Kooliõpetaja saab aga tarvilikud ruumid mõisa härraste majas ja seejärel pärast võiks juba tänavu kooli avada."⁸

1921. aastal siiski kooli avamiseni ei jõutud. vastu olid 13 volikogu liiget põhjendusel, et vallal ei ole raha. tegelikult olid vastuseisjad "hallparunid" ja nende mõjualused, kes valla- volikogu kaudu ajasid oma poliitikat. "Hallparunid" ei olnud huvitatud asunikkude laste haridusest, sest asunikkudes nähti endisi mõisateenijaid ja rentnikke, kellesse suhtuti põlgusega. Ka kardeti oma kukru pärast nagu eelpool tähendatud. Lihtrahvale hariduse andmine oleks vähendanud ka odavate töökäte pakkumist.

teravas klassivõitluse olukorras, tundes enda seljataga lihtrahva toetust, esitas J. Truuver uuesti vallavolikogule nõudmise avada Põlulasse kool.

1921.aastal 29. okt. valla nõukogu küsimust läbiarutades 11 häälega 7 vastu otsustas: Põlula mõisas juba tänavu sügisel kool avada.⁹

⁸ O H K A , f. 2009, nim. 1, s.-ü. 1, lk. 212.

⁹ O H K A , f. 2009, nim. 1, s.-ü. 1, lk. 221.

Kooli avamine venis. Takistus oli palju. Vallavalitsus nõudis, et lastevanemad ise muretseksid koolile vajaliku inventari. Valla teistest koolidest, nagu Rägaverest ja Miilast saadi kõlbmatuks muutunud pinke. Puusepp August Tartu tegi uue tahvli. Perekond Lepp andis pesukausi.¹⁰ Uue kooli avamine oli niivõrd aktuaalne, et mõne päeva jooksul muretseti vajaminev inventar.

Koolimajaks sai Põlula mõisa lähedal asuv aednikumaja (vaata plaan nr. 3.).

Foto nr. 1.

Põlula koolimaja 1921 - 1929. Pildistatud 1968. aastal Henn Altmäe¹¹ poolt.

¹⁰Põlula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk. 5.

¹¹Henn Altmäe on Vaeküla Internaatkooli füüsika õpetaja.

Maja oli vana ja vajab remonti. Summasid aga ei saadud. Nii tuli õppetööd alustada niiskes ja külmas hoones. Õpetajaks määrati kutseta õpetaja Elfriede Osmani. Esimene õppepäev oli 1. veebruaril 1922. aastal.¹² Nüüd oli Rägavere vallas 7 kooli: Vaeküla mõisa kool, Kantküla kool, Mõdriku kool, Miila kool, Kuivajõe kool, Nõmmise kool ja Pölula mõisa kool.¹³

Kooli avamisel Pölulasse oli suur tähtsus. Üle 70 lapse võis nüüd algharidust saada kodu lähedal. Lastevanemad vabanesid talvisest küüdikorrast. Kool oli ka küla kultuuri keskuseks, kus peeti koosolekuid, laulukoori harjutusi või laenutati raamatuid. Koolijuhataja ristis lapsi, pidas matuse kõnesid ja võttis osa seltskonnategevusest.

Kiitvalt tuleb hinnata J. Truuveri visa võitlust kooli avamise eest. Mees, kes alghariduse oli saanud iseõppimise teel, suutis enda ümber koondata kõik Pölula ümbruse asunikud ja sundis vallavolikogu lõpuks Pölulasse kooli avama. "Hallparunite" omakasupüüdlük poliitika nurjus.

¹² Pölula kooli kroonika, alust. 1922. a., lk. 5.

¹³ O R K A, f. 2009, nim. 1, s. -ü. 1, lk. 222.

2. Pölula kooli areng ja majanduslik baas 1922-1940

1922.aasta 1.veebruariil alustas Pölula koolitööd. Koolis õppis 33 õpilast, neist I klassis 25 ja II klassis 8 õpilast.¹⁴

Mõne aasta pärast selgus, et nii vanas ja lagunenenud koolimajas õppetöö ei saa toimuda. Viru-Jaagu pi jaoskonna arst teatas sellest Maavalitsusele ja tahtis mitmel korral kooli sulgeda ebahügieenilise olukorra tõttu.¹⁵

Kerkis päevakorda uue koolimaja ehitamine. Jälle said eestvedajateks asunikud J. Truuver ja J. Tossmann. Nad esitasid valla volikogule nõudmise uue koolimaja ehitamiseks Pölulasse. Vaatluse alla võeti vana härrastemaja, kus elas parun V. Mechmershausen. Parunile tehti ettepanek anda osa härrastemajast kooli kasutada, millest parun aga keeldus. Kooli praegune teenija Milje Abroi õppis sel ajal Pölula koolis. Ta rääkis paruni kohta järgmist: "Kool asus möisa vahetus läheduses. Kui meie, koolilapsed, juhtusime jooksema möisahoonde ette, siis ajas möisaproua meile suure koera kallale. Möisnik lahkus Pölulast alles 1938. aastal".¹⁶

Võitlust möisnikuga ei alustatud, sest kardeti möisnikuga protsessida. Möisnikul oli Rakveres kohustus tuttavaid. Vähe sellest, möisnikule maksti isegi üüri lagunenenud aednikumaja kasutamise eest 3 000 marka aastas.¹⁷

¹⁴ Pölula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk.5.

¹⁵ O R K A, f. 2009, nim. 1, s.-ü. 150, lk.187.

¹⁶ Milje Abroilt saadud andmed. Milje Abroi sündis 1917.a., on praegu Pölula kooli teenija, eluk. Kõrma küla.

¹⁷ O R K A, f. 2009, nim. 1, s.-ü. 1, lk.222.

Nagu eelpool näha, otsisid tolleaegsed vallalaisad koostööd mõisnikuga. Eks "hallparunite" ja nende mõju all oleva valla juhtkonna ning mõisniku eesmärk olnud üks - ekspluateerida lihtrahvast. Samuti taheti takistada lihtrahva laste pääsu hariduse juurde.

Kuna Põlula mõisa härrastemaja kooliks muuta ei saanud, siis otsiti teisi sobivaid hooneid. Näiteks seletas J. Truuver Rägavere vallavolikogus järgmist: "Mõisa viljaait aidaks on ehitatud ja koolimajaks ilma põhjaliku ümberehitamiseta, mille kulud suuremad võivad olla kui uue kooli ehitamine, sugugi ei kõlba. Maja tuleks ehitada ajakohane." ¹⁸

Uut hoonet vajas aga kool hädasti. 1925. aastal jõuti niikaugele, et esitati Haridus - ministeeriumile palve laenu saamiseks. Laenu lubati.

Milline pidi uue koolimaja tulema? Kõige iseloomulikuma ülevaate sellest andis valla sekretär O. Reise kiri arhitekt N. Mihkelsonile: "Tulevikus on vallal kavatsus ainult kahte kooli valla piirkonda jätta. Nii siis loomulikult peaks Põlula algkoolis ruumi leidma 11 Küla lapsed. Praegusel korral, arvesse võttes andmeid, palju nendest küladest lapsi igal aastal kooli võiks tulla, peab rehkendama iga aastase laste arvu, kes koolis hakkavad käima 28 - 30 lapse peale ühte klassi.

Kooli kuue klassi peale teeks see välja umbes 170 last. Nendest lastest on iga aasta keskmiselt 80, kes koolist üle 4 ja 5 versta kaugusel elavad. Nendele tuleb kooli juures korteri ruum muretseda. Kui arvesse võtta aega, mille lastearvuga tõsiasjalikult siin on arvestatud, siis näitab statistika, et selle aegne (sõjaaeg) sündivus oli palju madalam kui harilikul ajal, nii et edaspidi suuremat laste arvu oodata on, pealegi, kus suur osa asunikke noored inimesed on, kellel alles edaspidi peret oodata on. Nii siis peab kool mahutama enesesse 170 last keskmiselt iga aastal, nendest jäävad keskmiselt 80 igal aastal kooli juurde korterisse.¹⁹

1924.aastal sai projekt valmis ning arhitekt N.Mihkelson teatas: "Põlula algkoolimaja projekt ja eelarve on valmis. Nimetatud tööde eest palun tasu 25000 marka ...".²⁰

Esialgne Põlula algkoolimaja projekt oli tolle aja kohta väga hea. Maja pidi tulema kolmekordne ja keskküttega, samuti kõigi vajalike ruumidega internaa-di jaoks. Maja esialgse maksumusena nähti ette 5 - 7 miljonit marka. Nii suurt summat vallal välja panna ei olnud. Lisaks sellele tekkis vallavolikogus grupp eesotsas H. Keremega, kes hakkasid energiliselt nõudma, et ka Rägavere mõisa härrastemaja ehitatakse ümber 6-klassiliseks kooliks. Selle vastu väitsid J.Truuver ja J.Tossmann: "Niikaua, kui üks osa Rägavere valla kodanike lapsi peavad õppima poolpimedas, äärmiselt niiskes paekivihoones (mõeldud on Põlulat - autor), ei või teisele osale lubada liig suuri mõnusi."²¹

19. O R K A, f. 2009, nim. 1. s.-ü. 165, lk. 51.

M ä r k u s: kirja sisu on antud sõnasõnalt, et näidata tolietaja haritlase kirjaviisi.

20. O R K A, f. 2009, nim. 1., s.-ü. 150, lk. 56.

21. O R K A, f. 2009, nim. 1, s.-ü. 150, lk. 141.

Vallavolikogus vaieldi palju, kuid tegudeni jõuti alles 1928. aastal. 5. juulil lubati Rägavere valla-valitsusele Pölula algkoolimaja ehitamiseks 15000 krooni laenu 25 aasta peale.²²

Selleks ajaks oli arhitekt N.Mihkelson oma esialgse projekti kolm korda ümber teinud. Maja maht vähenes ühe kolmandiku võrra 1924. aastal esitatud plaanist. Majapi pidi tulema ainult kahekorruline ja poole väiksem kavatsust.

Uue koolimaja ehitamisega hakkas aktiivselt tegelema 1928. aastal Pölula algkooli juhatajaks valitud August Eiber. Ta käis isegi Haridusministeeriumis ja jõudis selleni, et 20. aprillil 1929. aastal alustati ehitustöödega.²³ Töid teostas ehitusmeister V.Eichelmann Rakverest. Valla poolt valiti ehituskomisjon, kuhu kuulusid J. Truuver, K.Tõnisson, A.Kukkur ja koolijuhataja A.Eiber.

Pölula koolimaja ehitamisest võtsid ühiskondlikus korras osa kõik Pölula asunikud ja mõned taluperemehed. 1929. aasta maikuus algas alusmüüri kraavi kaevamine ja müüritöö. Juulikuu lõpuks said esimese korruse seinad valmis ja jätkati teise korruse ehitamist. Uue koolimaja ehitamine viidi sügiseks nii kaugemale, et katus oli peal ja ruumidel mustad laed valmis. Jätkus akende ja uste tegemine.

Koolijuhataja tegi ettepaneku mustaveetorus-tiku sisseseadmiseks uude majja.

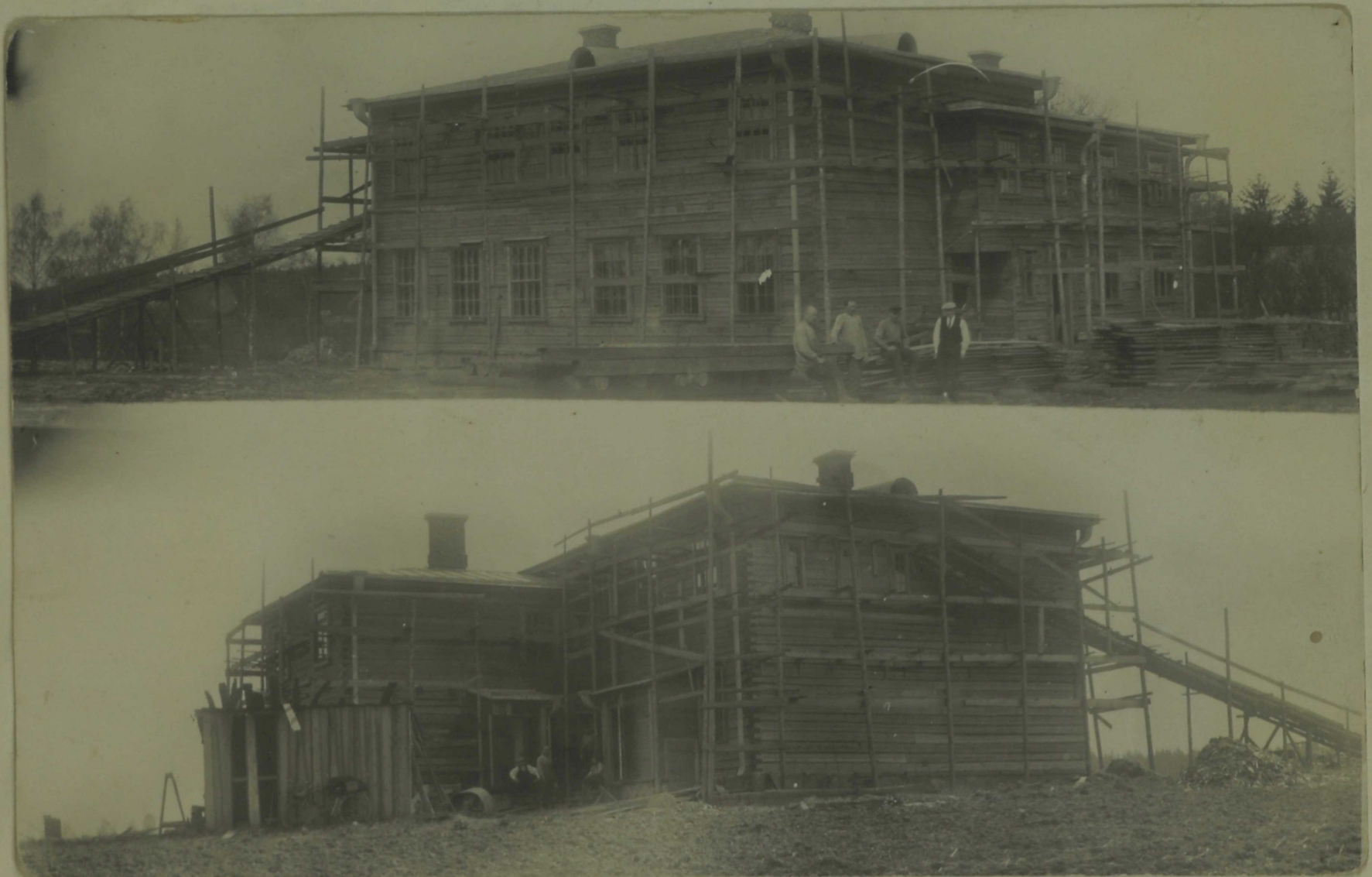
²² O R K A, f. 2009, nim. 1, s.-ü. 150, lk. 84.

²³ O R K A, f. 4232, nim. 32, s.-ü. 1, lk. 8.

Pölula koolimaja aluskraavi kaevamine. Paremal
esiplaanil koolijuhataja A. Eiber. Pildistatud 1930. a.

Foto nr. 3.

Pölula koolimaja ehitamine 1930. a. Ülemisel pildi
osal paremal ehitusmeister V. Eichelmann (vestis
lipsuga) Pildistatud 1930. a. sügisel.

See möte leidis ehituskomisjonis poolehoidu. Vallavolikogu määras krediidi ning peagi sai mustaveetorustiku ja kanalisatsioon valmis. Plaanis toimus teisigi muudatusi. Nii tehti juurde kaks väljapääsuüks jalutusruumist öue, teine koolijuhataja korterist öue. Ümber paigutati ka kaks ahju.²⁴

Majas oli kolm klassiruumi. Igasse ruumi võis paigutada kuni 35 õpilast. Teisel korrusel oli internaadi köök ja kaks magamistuba internaadi õpilaste jaoks. Kantselei ja jalutusruum asusid alumisel korrusel. Maja põhjapoolses tiivas olid koolijuhataja (alumisel korrusel) ja õpetajate (ülemisel korrusel) korterid (vaata plaan nr. 4). Ehitus jäi väljast vooderdamata ja seest krohvimata. Koolimaja läks valdale algul maksma 21000 krooni.²⁵

19. augustil 1930. aastal võttis ehituskomisjon ühes Rägavere vallavalitsusega ehituse lõplikult vastu. Uue koolimaja pidulik avamine toimus 7. sept.

1930. aastal. Aktusel esines lastekoor ja Haridus-seltsi segakoor. Tervitusi ja õnnesoove töid maavalitsuse, koolide ja noorsooorganisatsioonide esindajad. Pikema kõnega esines koolijuhataja August Eiber, kes rõhutas uue koolimaja tähtsust Pölulas. Maavalitsuse esindajana võttis sõna A. Rosenberg.

Rohke rahva kogunemine ümbruskonnast näitas, et koolimaja avamise päeva võis täie õigusega pidada Pölula suurpäevaks.

240 R K A, f. 4232, nim. 32, s.-ü. 1, lk. 12.

²⁵ Pölula kooli kroonika, alust. 1922. a., lk. 8.

Pölula algkooli uues majas hakkas töötama 4 klassi. Klassikomplekte oli kaks. 5 km eemal olev Kuivajõe algkool suleti ja inventar anti Pölula koolile. Kasutamiskölblikud olid ainult 12 koolipinki.²⁶

Koolijuhataja A.Eiber pöörast suurt tähelepanu kooli ümbruse korrastamisele. 1931.aastal kevadel piirati kooli põhjapoolne külg plankaiaga. Istutati 80 jooksvat meetrit hekki, neli öunapuud, valge,- musta- ja punasesöstrapöösaid, külvati loo ruutmeetrit muru.²⁷

1932.aastal ehitati koolile uus pumbakaev ja lõpetati tööd ait-kuuri ehitamisel. Järgmisel aastal püüti koolimaja välja ehitada. 1933.aastal vooderdati maja välisseinad ja õpperuumidesse tehti paneelid. 1934.aastal värviti koolimaja välisseinad rohekas-halliks, katus punaseks. Koridorides ja klassiruumides kasutati helekollaseid toone. Löplikult väljaehitatuna maksis uus koolimaja 27 000 krooni²⁸ ja nägi välja sellisena nagu fotol nr.4 kujutatud.

1936.aastal muudeti Pölula algkool 6-klas- siliseks kooliks. Jälle tuli puudu ruumidest. Nagu selgus koolijuhataja kirjast haridusosakonnale, oli III-IV klassis ühe õpilase kohta ainult 0,95 m² pörandapinda.²⁹

²⁶ O R K A, f. 2009, nim. 1, s.-ü., 179, lk. 184.

²⁷ Pölula kooli kroonika, alust.1922.a., lk. 18-19.

²⁸ O R K A, f. 1108, nim. 4, s.-ü. 1225, lk. 40.

²⁹ Pölula kooli kroonika, alust.1922.a., lk. 26.

Foto nr. 4.

Pölula koolimaja. Ehitatud 1929.- 1930.a.
Pildistatud 1961.a. õpet. Vambola, Andre poolt.

Ruumi säästmiseks võeti kahe- ja kolmeõpilase pinkide asemel kasutusele lauad, mille taha ~~mahtus~~ mahtus korraga 8 - lo õpilast. Vähahaaval muretseti koolile mööblit, internaadile osteti 1937.aastal 9 voodit, 20 taldräkut ja 36 klaasi³⁰.

Õppeabinõudest olid koolil mitmesugused pildid aastaegade, koduloomade, metsloomade ja kodumaa looduse kohta. Seinakaarte oli ainult kaks: "Eestimaa" ja "Euroopa", millele lisandus gloobus. Topiseid valmistas koolijuhataja. Kohalikud jahimehed kinkisid koolile kotka topise. Peale selle oli koolil veel orava, nugise ja kulliliste topiseid. Aiatööriistu oli koolil

³⁰ Pölula kooli arhiiv, Pölula algkooli vallasvara raamat. alust.1935.a. , lk. 9 - 14.

1938.aastal : 50 labidat, 40 reha, 10 aednikunuga, 20 kastekannu ³¹ ja palju muud. Suur teene selles oli A.Eiberil, kes oli aiandusala entusiast.

Üldiselt oli Pölula kool inventari ja õppevahenditega paremini varustatud kui teised valla koolid (Vaeküla mõisa kool, Miila kool). Põhjuseks oli vallavalitsuse poliitika, mille järgi valla piirkonda pidi edaspidi jääma vaid kaks kooli - Rägavere ja Pölula. Nimetatud koolidel lubati ka rohkem õppevahendeid muretseda.

Pölula algkooli raamatukogu asutati 1923. aastal. Algul oli raamatuid väga vähe, kuna raamatud olid kodanlikus Eestis väga kallid ning koolil puusid vajalikud summad kirjanduse muretsemiseks. ³¹ Simesed raamatud saadi kingitusena. Näiteks kinkis Pölula Haridusseltsi esimees Jaan Vahtra koolile 10 raamatut. ³² Raamatuid osteti ka koolipidudest saadud rahadega.

Raamatukogu eest vastutas koolijuhataja. Eraldi ruume raamatukogu jaoks ei olnud. Raamatuid hoidis koolijuhataja oma toas. Üldse oli koolil 1926. aastal 86 raamatut ³³. Raamatuid laenutati eeskätt hoolsamatele õpilastele. Rohkem oli käsiraamatuid, nagu "Botaanika käsiraamat", "Joonistamise õpetuse käsiraamat", "Saetööd", "Papitööd" jne.

³¹ Pölula kooli arhiiv, Pölula kooli vallasvara-raamat, alust. 1935.a., lk. 17 - 19.

³² Jaan Vahtralt saadud andmed. J.Vahtra sündis 1890.a., Pölula Haridusseltsi esimees 1920-1928, praegu pensionär, elukoht Rakvere, Piiri tm.8.

³³ Pölula algkooli vallasvara raamat, 1935, lk. 104 - 115.

Eriti palju raamatuid muretseti 1930.aastal peale uue koolimaja ehitamist. Samal aastal andis Haridusosakonna esindaja A.Rosenberg uue koolimaja avapeol koolile üle loo krooni raamatute muretsemiseks.³⁴ Vallavalitsus toetas raamatute ostmist 50 krooniga.

Huvitav on märkida, et kolmekümnendatel aastatel hakkasid haridusosakond ja "vallaisad" eriliselt hoolitsema raamatukogu eest. Põhjus oli lihtne. Olid ju raamatud põhilisteks poliitiliste ideede kandjateks noorsoohulkadesse. Ajalehti loeti algkooli laste hulgas vähe, raadioaparaate võis külas sõrmedel üles lugeda. Põhiliselt said maalapsed poliitilist informatsiooni vanemate, õpetajate ja raamatute kaudu. "Noorte Kõtkaste" ja "Kodutütarde" organisatsioonide loomisega tekkis vajadus nende liikmeid kodanlusele meelepärases vaimus kasvatada, mida teostati ka kirjanduse kaudu.

Vene kirjanike teostest olid armastatumad L.Tolstoi "Sõda ja rahu", Gogoli "Taras Bulba" ja I.Krölovi valmid. Nõukogude kirjanike teoseid raamatukogus ei olnud, sest kodanlik Eesti hariduspoliitika oli äärmiselt nõukogude vastane ja koolijuhatajal oli keelatud nõukogude - ja proletaarse kirjanduse muretsemine.

1. aprillil 1940.aastal oli raamatukogus 692 köidet.³⁵

34. Põlula kooli kroonika, alust, 1922.a., lk. 9.

35. Põlula algkooli vallasvara raamat, alust, 1935.a., lk. 120.

3. Pedagoogiline kaader 1922 - 1940.

Pölula algkooli esimeseks õpetajaks määrati 1922.aastal kutseta õpetaja Elfriede Osmann. Ta töötas Pölulas pool aastat. Sama aasta suvel kandideeris vabanenud õpetaja kohale Pölulas Eduard Piibemann. Kirjalikult oli Rägavere vallavalitsusele üles andnud 4 kandidaati. Kohale ilmus ainult E.Piibemann, kes valiti Pölula mõisa 2-kl. algkooli juhatajaks-õpetajaks.³⁶ Eduard Piibemann oli lõpetanud Rakvere linnakooli ja omandanud õpetaja kutse, kuid olnud pool aastat õpetajana töötanud, jätnud selle ameti maha ning hakanud postiteenijaks. Enne Pölulasse tulekut pidas Tallinnas juukselöikamise äri ja söögimaja. Pölula algkoolis õppis 1922/23.ö.-a. 74 last.³⁷

See oli ühele õpetajale palju ning koolivanem O.Piibemann³⁸ pani ette arutada seda küsimust valla volikogus, et Pölulasse teine õpetaja juurde valida. Haridusosakond määras Pölulasse kutselise õpetaja Liisa Laupmanni. Tööd tehti nõnda, et I klass töötas hommikupoolikul ja II klass pärast lõunat. Koolilaste sõnade järgi olavat L.Laupmann olnud nõudlik õpetaja, kuid vihastanud kergesti. Koolijuhataja E.Piibemann ei saanud L.Laupmanniga läbi, mille tõttu viimane lahkus.³⁹

³⁶ O R K A, f. 2009, nim.l., s.-ü. 1, lk. 245.

³⁷ Pölula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk. 5.

³⁸ Piibemann oli Vaeküla mõisa koolijuhataja ja Rägavere valla koolivanem.

³⁹ O R K A. f. 4232, nim. 32, s.-ü. 1, lk.4.

1923 /24.ö.a. töötas E.Piibemann jälle üksi. Öpilaste arv vähenes. Vald teist õpetajate Pölulasse ei valinud. E.Piibemann töötas Pölula algkoolis kuni 1928.aastani. Tema õpilane Emilje Abroi jutustas: "Eduard Piibemann oli lõtvade elukommetega mees. Sageli oli ta purjus, sest viinavabrik ei olnud kaugel. Juhtus vahel sedagi, et E.Piibemann jäi klassi laua taha magama. Lapsed lahkusid siis klassist ja läksid koju!"⁴⁰

Kuuldused Eduard Piibemanni käitumisest jõudsid peagi haridusosakonda. E.Piibemannile tehti ettepanek "omal soovil" Pölulast lahkuda.

8. augustil 1928.aastal toimus Pölula algkooli uue juhataja-õpetaja valimine. Kandidaate oli kolm: Evald Tammann, Hugo Põrwet ja August Eiber. Rägavere vallavolikogu valis koolijuhatajaks A.Eiberi 14 poolt ja 6 vastuhäälega⁴¹. Nii sai Pölula algkooli etteotsa noor ja energiline mees August Eiber, kes töötas Pölulas sel kohal 21 aastat. August Eiber tuli Pölulasse Nõmmise algkoolist (6 km Pölulast), kus oli õppinud kirjanik Evald Tammlaan. August Eiber sai hariduse Valga poeglaste gümnaasiumis. Ta täiendas oma teadmisi Tallinnas mitmesugustel pedagoogilistel kursustel. Suuri teeneid oli tal uue koolimaja ehitamisel Pölulasse. Kodanlikul perioodil oli^{ta} Pölula Haridusseltsi esimees ja tuntud koorijuht.

40

Emilje Abroilt saadud andmed.

41 O R K A, f. 2009, nim. s.-ü. 3, lk.17.

Alates 1928.aastast töötas August Eiber Pölulas üksi. Kahes vahetuses oli töö väga koormav ning koolijuhataja esitas vallavolikogule nõudmise teise õpetaja valimiseks Pölulasse. Algul määrati Pölulasse õpetajaks Mödriku algkooli endine juhataja Hans Laeks, kes oli vallandatud Mödriku koolist ^{koha} koondamise tõttu. Hoolekogu ja Pölula algkooli juhataja ~~ei~~ olnud aga määratuga rahul. Koolijuhataja soovitas õpetajaks Hilda Tönnovit ja Haridusosakond määraski ta Pölulasse õpetajaks.

1931.aastal pidis aga õpetaja valitama. Õpetaja töö saamine oli kodanlikus Eestis seotud inimväarikust alandavate tingimustega, mida kodanluseaegsed õpetajad öudusega meelde tulevad. Tavaliselt avaldas vallavalitsus, kus õpetajakohalt vakantne oli, sellekohase kuulutuse ajalehes, teatades ühtlasi, millal õpetaja valimine toimub. Õpetajad ise nimetavad neid valimise päevi "õpetajate laadaks", sest tavaliselt kandideeris ühele vakantsele kohale kümneid õpetajaid. Terav tööpuudus õpetajate seas võimaldas vallaisadel õpetajakohale kandideerijale esitada lisanõudeid. Õpetaja pidi nõus olema lapsi ristima, surnuid matma, palvetunde pidama, laulukoori ja näitemänge juhatama, kaitseliidu tegevusest agaralt osa võtma, Isamaaliitu kuuluma jne.

Analoogilise pildi võib saada ka õpetajate valimisel 1931. aastal Rägavere vallas. Kahele kohale - üks Rägaveresse, teine Pölulasse - kandideeris 15 õpetajat. Kõik kandidaadid olid pedagoogilise seminari lõpetanud, paljud märkisid elulookirjeldustes, et nad on äärmiselt rasketes majanduslikes tingimustes. Näiteks kandidaat Herbert Salu kirjutas: "...kogu aeg võideldes majandusliku kitsikusega võimaldus siiski lõpetada kool. Praegu elan Tallinnas, kus suveks juhuslikult sain mõneks nädalaks tööd lihttöölisena".⁴¹

"Meil tekkis perspektiivituse tunne. Ei osanud

⁴² O R K A , f. 2009, nim. l. , s.-ü. 179, lk. 66.

ette kujutada, milleni viib haritlaste üleprodukt-
sioon. Paljud meist langesid pessimismi,"⁴³ ütles
õpetajate valimistel mitu korda kandideerinud õpe-
taja Pear Rootalu.

Haridusosakond ja Rägavere vallavalitsus
pooldas Hilda Tönnovit, kes valitigi Pölulasse õpe-
tajaks.

Hilda Tönnov sai ümbruskonnas tuntuks kui
hea õpetaja ja Haridusseltsi aktiivne liige.

1936. aastal hakkas Pölula koolis eesti kee-
le õpetajana tööle ka August Eiberi naine Linda
Eiber. Varem töötas ta Nõmmise algkoolis.

1936. aastal muudeti Pölula kool 6-klassi-
liseks ning õpetajaid oli rohkem vaja. Pölulasse
tuli ka Jürnas Talts. Tema endised õpilased mee-
nutasid õpetaja Taltsi kui energilist ja tublit
õpetajat. Õpetajaks määrati ka Hans Laeks, kuid ta
haigestus ja lahkus. 1936. aastal abiellus õpetaja
Hilda Tönnov. Tema uueks perekonnanimeks sai Ong.
Õpetaja Hilda Ong lahkus Pölulast Kohtla-Järve
algkooli 1939. aastal.

Põhiliselt olid Pölulas töötanud õpetajad
kesk- ja keskpedagoogilise haridusega. Õpetajad A.
Eiber ja H. Tönnov täiendasid end mitmesugustel peda-
googilistel kursustel.

Õpetaja töö tol ajal oli vägagi koormav. Kui
õppeplaanist tingitult oli klassikomplektis tunde
rohkem, kui norm ette nägi, tuli need anda tasuta,
sest õpetajad (koos juhatajaga) oli 6-klassilises

⁴³Pear Rootalult saadud andmed. Pear Rootalu sündis
1901. aastal. 1966. a. anti P. Rootalu Eesti NSV
teenelise õpetaja nimetus, praegu pensionär,
elukoht Rakvere, Kingissepa t. 19-52.

algkoolis ette nähtud niisama palju, kui oli koolis klassikomplekte. Keskmiselt tuli igale õpetajale 28 - 30 nädalatundi. Näiteks koolijuhatajal A.Eiberil oli 1938/39.ö.a. 26 nädalatundi, õpetaja Jürnas Taltsil 30 nädalatundi⁴⁴ Rägavere valla ametnike ja kooliõpetajate palgalehtede järgi oli tasu järgmine: Koolijuhataja August Eiber - 133 kr. 30 senti kuus, 2) õpetaja Jürnas Talts - 65 krooni 10 senti kuus⁴⁵.

On muidugi normaalne, et kõrgema haridusega õpetaja rohkem palka saab, aga palga vahe oli kodanlikus Eestis ebanormaalselt suur. Muide Jürnas Talts oli noor õpetaja ja töötas alles kolmandat aastat Pölulas. Nimetamisväärne lei olnud ka maakooliõpetaja palgalisa. Näiteks "Rägavere valla Talitajate raamatus" oli kirjutatud: ... igal kooliõpetajal kulub aastas 6 sülda ahjupuid ja umbes 12 puuda petrooleumi".⁴⁶

Peale tunniandmise pidi õpetaja ka internaadis töötama. Õpetaja tööpäev oli praktiliselt piiramata.

Pölula algkooli õpetajad võtsid innukalt osa kohaliku Haridusseltsi tööst. Koolijuhataja August Eiber juhtis segakoori, õpetaja H.Tönnov (Ong) juhatas näiteringi ja oli ise aktiivne näitemängust osavõtja.

⁴⁴ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr. 2., lk. 1.

⁴⁵ O R K A, f. 2009, nim. 1., s.-ü. 185, lk. 66 - 67.

⁴⁶ O R K A, f. 2009, nim. 1, s.-ü. 7, lk. 76.

4. Öppe- ja kasvatustöö 1922-1940.

Pölula algkool alustas tööd 1922.aastal ühe klassikomplektiga (I-II klass) 1930.aastal suurenes kool klassi ja ühe klassikomplekti võrra. 1936. aastal klasside arv kasvas veelgi, kuna moodustati Pölula 6-klassiline kool. Klassid olid komplektideks liidetud järgmiselt: I-II klass, III-IV klass ja V-VI klass.

1922/23. ö.-a. õppis Pölula algkoolis 74 õpilast. Õpilaste arv sõltus majanduslikest tingimustest, aga samuti sündivuse suurenemisest või vähenemisest (vaata lisa nr.6.). Nagu juurdeliseatud tabelist näha, oli õpilaste arv kõige suurem kooli asutamise aastail ja kodanliku perioodi lõpul. Õpilaste arv suurenes märgatavalt ka valla teiste koolide arvel, sest mitmed vanemad arvasid, et nende nõrgalt edasijõudvad õpilased saavad Pölulas paremad hinded.

Kuna Pölula algkoolim piirkond oli täpselt kindlaks määramata, siis tekkis sel pinnal mitmeid segadusi naaberkoolidega. Kooli piirkond määrati ametlikult kindlaks alles 1931.aastal. Pölula kooli piirkonda arvati Pölula, Lavi, Uuemõisa, Sae, Kuivajõe, Nurkse, Kaasiksoo, Männikvälja, Miila ja Körma külad.⁴⁷

Kõige väiksem oli Pölula algkooli õpilaste arv 1928. ja 1929.aastal. Põhjusi oli mitu. Laste sündivus Eestis 1917-1920 oli väike, sest nimetatud aastad olid revolutsiooni ja sõja aastad.

⁴⁷ O R K A, f. 1108, nim. 3, s.-ü. 828, lk. 28.

Põhjuseks oli ka kooli halb majanduslik olukord. Puudus internaat. Koolihoone oli vana, lagunenenud ja sageli kütmata. Puudusid isegi korralikud koolipingid. 1930-1932 aastal suurenes õpilaste arv järsult, sest kooli tulid 1921-1923. aastal sündinud lapsed. Rahuajal oli sündivus tavaliselt suurem kui sõja ajal ning algkooli õpilaste arv suurenes märgatavalt. Õpilaste arv suurenes ka kahe klassi (III - IV) avamise tõttu. Algkooliõpilaste arvu kasvu võis 1932. aastal tähendada kogu Virumaal. Viru Maavalitsuse kirja põhjal 28. juunist 1932. aastast Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile suurenes algkooliõpilaste arv Virumaal ühe aastaga 927 õpilase võrra.⁴⁸ Kolmekümnendatel aastatel tekkis nn. haritlaste üleproduktioon. Et vähendada kesk- ja kõrgemat haridust omavate kodanikkude arvu, kehtestati 1934. aastal reaktsiooniline keskkoolide seadus, millega rajati algkooli 4 klassil baseeruv 5-klassiline keskkool (progümnaasium) ja sellele järgnev 3 - klassiline gümnaasium. Kuigi seadus puudutas keskkooli, ei jätnud see mõju avaldamata ka algkoolidele. Pölula ümbruskonna lastevanemad olid uue keskkoolireformi suhtes lausa vaenulikult meelestatud. Põhjused olid järgmised. Lapsed tuli liiga noorelt kodust kaugele saata (gümnaasium oli Rakveres, 20 km Pölulast).

⁴⁸ O R K A, f. 1108, nim. 3, s.-ü. 828, lk. 49.

Ka õppeaeg oli pikk ning õppimise eest tuli maksta kõllaltki suurt kooliraha. Vastuvõtt keskkooli toimus eksamite alusel.

Vaestel ja asunikkudel puudusid majanduslikud võimalused oma last mitmeks aastaks linna kooli saata, mispärast gümnaasium senisest veelgi enam muutus kodanlaste ja "hallparunite" laste kooliks.

Rahulolematus tagurliku koolireformi vastu oli niivõrd üldine, et valitsus oli sunnitud vastu võtma keskkooli seaduse muutmise seaduse 19. maist 1937.a. Sel aastal õppis Pölula algkoolis juba loo õpilast. Kool oli siis 6-klassiline.

Õppetöö koolis algas harilikult oktoobrikuu esimestel päevadel, tavaliselt 1. oktoobril ja lõppes maikuu lõpus. Erand tehti 1933. aastal. Esimene klass kutsuti sel sügisel kooli 18. septembril. Ka järgmistel aastatel tuli I klass kooli kaks nädalat varem. Sel viisil taheti tõhustada tööd I klassis. Koolijuhataja aruannetest nähtus, et kahepäevlasest eeltööst oli suur kasu.

"Mõned esimese klassi lapsed ei tundnud veel tähtigi, teised lugesid soravalt. Kahenädalane eeltöö aitas klassi taset ühtlustada,⁴⁹ "kirjutas August Eiber.

Õppetöö seisis tavaliselt järgmistel pühadel: jõulupühade puhul 21. detsembrist 2. jaanuarini, kevadpühade puhul 28. märtsist - 4. aprillini, suvistepühade puhul 18. maist - 23. maini .

⁴⁹Pölula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk. 22.

Enamik õpilasi käis korralikult koolis. Puudumisi esines kõige rohkem õppeaasta alguses ja lõpus. Põhjus oli lihtne: lapsed käisid karjas, suuremad poisid tegid aga kodus põllutööd. Mõnedel vanematel puudusid võimalused lastele sooja riie- tuse ja talvejalatsite muretsemiseks, mistõttu nende lapsed puudusid sageli. Näiteks puudus 1939/40. õppeaastal koolist pikemat aega 5 õpilast jalanõude puudumise tõttu⁵⁰. Kehvades majanduslikes tingi- mustes olevate õpilaste toetamiseks kulutas valla- hoolekogu keskmiselt 100 - 130 krooni aastas.⁵¹ Nimetatud summast ei jätkunud kõigi puudustkanna- tavate õpilaste toetamiseks, kuid " üldiselt oli summa Põlula algkoolis suhteliselt suurem kui valla teistes koolides," kirjutas August Eiber ja jätkas, " ega vaid toetusemaksimisest huvitatud ei olnud. Nii kuidas oskasid pressida, nõnda ka maksti."

Kooli hoolekogu poolt anti 2 - 3 -le õpila- sele tasuta klaas piima suurel vahetunnil. Alates 1930.aastast organiseeriti sooja tee müüki.

Õppeedukuse % kevadel köikus 72 kuni 85 % vahel. Kõige madalam oli õppeedukus 1930/31. õ.a. Koolijuhataja kirjutas, et õpilaste edasijõudmine 1930- 1931.õ.a. oli väga halb. Põhjuseks oli asjaolu, et õpi- lased olid kogunenud väga mitmest koolist. Nõnda oli IV klassi õpilased kõik teistest koolidest.⁵²

⁵⁰ Põlula kooli arhiiv, Kaust nr. 5., lk. 17.

⁵¹ Põlula kooli arhiiv, Kaust nr. 5., lk. 10- 20.

⁵² Põlula kooli kroonika, alust, 1922.a. lk. 10.

72-st õpilasest, kes lõpetasid Põlula algkooli, jäi teiseks aastaks 51 õpilast. Õppeedukus oli seega vaid 29,2 %.

Põlula kooli õppeedukus 10 aasta jooksul (1930- 1940) oli järgmine (kevadise seisuga).⁵³

Õppeaasta	Õppeedukuse %
1930/31	29,2
1931/32	78,7
1932/33	84,0
1933/34	85,4
1934/35	82,8
1935/36	81,3
1936/37	72,0
1937/38	74,8
1938/39	80,2
1939/40	77,0

Kõige halvemini jõudsid õpilased edasi matemaatikas ja eesti keeles. Hiljem õppeedukuse tase ühtlustus ning keskmiselt 2/3 õpilastest lõpetas igal õppeaastal klassikursuse.

Nõrgemaid õpilasi jäeti peale tunde raskemaid õppeaineid kordama. Huvitav on märkida, et Johannes Käisi kooliuuenduslikud ideed leidsid kõlapinda ka Virumaal. Seda soodustas Rakvere Õpetajate Seminari olemasolu, kus need vaated toetust leidsid. Mainida tuleb Rakvere Õpetajate Seminari direktori Voldemar Raami püüdu sisendada oma kasvandikesse tööarmastust ja kõiki uusimaid pedagoogilisi vaateid. Voldemar Raam armastas öelda : "Õpetaja, kes kaks nädalat pole lugenud uudiskirjandust, on elust maha jäänud."⁵⁴

⁵³Koostatud kooli kroonika andmetel.

⁵⁴Pear Rootalult saadud andmed.

J.Käisi ja V.Raami ideid rakendati ka Pölula algkoolis. Näiteks õpetas Hilda Tönnov I klassis "R" tähte nii, et kogu päevane tegevus oli keskendunud "R" tähe ümber. Peale emakeeletunnis "R" tähe läbivõtmist lauldi laulutunnis laulu, kus esikohal oli häälik "R" ja käsitöötunnis vooliti tähte "R".⁵⁵

Tähtsaks ei peetud teadmiste mahtu vaid nende põhjalikkust.

Rohkem, kui J.Käisi ideed levisid Virumaal Jüri Parijõe emotsioonidele tuginenud metoodilised võtted.

Pölula algkoolis leidis Jüri Parijõe metoodika (põhiliselt ajaloometoodika) vähest kasutamist, kuna A.Eiber oli matemaatikaõpetaja ja pööras ajaloole vähem tähelepanu.

Õpperaamatutest olid kasutusel I klassis "Laste söber", II klassis "Huvitaja". Õigekirja õppimiseks kasutati J.Ainelo ja J.Vahtra "Näiteid ja harjutusi" ning "Vaatlusi ja harjutusi". Laulmise õpetamine toimus Aavik-Tammani õpiku "Laste laule" järgi. Ajaloos kasutati sagedamini J.Adamsoni "Jutustusi kodumaa ajaloost." Kasutati ka teisi raamatuid.

Kõige rohkem tööd ja ajakulu nõudis vanem liitklass (V - VI klass). Võrreldes teiste klassi-komplektidega, oli siin ka õppeedukus madalam. Liitklassid alates V klassist ei õigustanud end, kuid kodanlik valitsus ei võtnud midagi ette olukorra muutmiseks.

⁵⁵ August Eiberilt saadus andmed.

Tunniplaani koostas koolijuhataja ning kinnitas koolide inspektor. Tunniplaani järgi pandi kõige suuremat rõhku emakeele ja matemaatika õpetamisele, V ja VI klassis ka ajaloole. Näiteks VI klassis oli 1937/38. ö.a. ajaloole määratud 3 tundi nädalas.⁵⁶

Õppematerjal töötati igal aastal kõigis õppeainetes ettenähtud ulatuses läbi. Häid tulemusi saavutati laulmise alal. Suurem osa õpilastest laulis lastekooris või segakooris. Võeti osa ka Virumaa laste laulupeost. Koori juhatas August Eiber. 1935/36. ö.a. moodustati okariinide orkester.

Hindeid pandi poolaastate kaupa. Õpilaste jooksvaid hindeid ei teatatud. Hinnati 5-pallilises süsteemis. 1922 - 1926 hinnati kolmepallilises süsteemis: "Hea," "Rahuldav" ja "Nörk". Nimetatu kohta puudub aga dokumentaalne tõestus. Hindeid märgiti tähtedega. Näiteks "H" = hea, "R" = rahuldav ja "N" = nörk jne. 1937/38. ö.-a. hakati hindeid panema araabia numbritega. Kahe ja enama puuduliku hinde puhul jäeti õpilane klassi kordama. Ühe puuduliku hinde korral aasta kokkuvõtteks anti õpilasele suvetöö. Hinnati veel käitumist ja hoolsust. Puudumistel arvestati puudunud päevade arvu, mitte puudunud tunde.

Põlula algkooli inspekteerisid Virumaa III jaoskonna koolinõunik J. Karell (1928 - 1931), I jaoskonna koolinõunik M. Meos (1932 - 1938) ja II jaoskonna koolinõunik Hans Linsi üks kord aastas. Inspekteerimise kohta protokolle ei ole säilinud, kuid kui aluseks võtta kooli kroonika, siis jäädi koolis tehtava tööga rahule.

⁵⁶ Põlula kooli arhiiv, Kaust nr. 2., lk. 1.

Kooliaasta lõpetati tavaliselt piduliku aktusega ja pildistamisega. 1932 - 1940 oli Rägavere vallas kombeks korraldada üldisi algkoolilõpetajate päevi.

Foto nr. 5.

Grupp lõpetajaid 1934/35.ö.a. Keskel Pölula algkooli kauaaegne juhataja August Eiber ja tema naine õpetaja Linda Eiber. Foto tehtud 1935.a.

Algkoolilõpetajatele korraldati 1933.aastal vastuvõtt Rägavere koolis. Rägavere valla parima algkoolilõpetaja nimetuse sai Pölula algkooli õpilane Meeri Pasti.⁵⁷ Peale õppetööd organiseeriti ekskursioone. Lõpuklassid käisid Narvas, Tartus või Tallinnas, teised klassid tutvusid koduümbruse vaatamisväärsetega. Käidi Udujärvel, Kreutzwaldi kivil või Rakveres.

⁵⁷ O R K A, f.4232, nim. 32, s.-ü. 1, lk.27.

5. Kodanlikud noorsooorganisatsioonid

Pölula koolis

Pölula algkoolis töötasid natsionalistlikud noorsooorganisatsioonid "Noored kotkad" ja "Kodutütred", mis moodustati 1936.aastal nn. üldise värbamiskampaania käigus. Rühmade juhtimine pandi koolijuhatajale August Eiberile ja õpetaja Hilda Tönnovile. Töö rühmades kulges aga loiult. Endine koolijuhataja A. Eiber ütles: "Tööd noorkotkastele tuli teha, sest niisugune oli käsk, kuid palju olenes siiski õpetajast. Mina ei võtnud kunagi omaks noorkotkaste põhikirja natsionalistlikku eesmärki ega püüdnud neid edasi anda ka oma õpilastele, vaid suunasin tööd oma äranägemise järgi. Meie kooli noorkotkaste rühm oli rohkem spordiga tegelev organisatsioon".⁵⁸

Koolijuhataja A. Eiber kuulus selle osa õpetajate hulka, kelle kohta riigivanem K. Päts ütles 17. veebruaril 1935.aastal koolijuhatajate üleriigilisel kokkutulekul: "Ma tean, kooliõpetajate peres on palju neid, kes meie noorsooorganisatsioonide peale vaatavad nagu sõjalise mängu peale. Nad ütlevad: "Meie väike rahvas ei vaja mingeid sõjamänge ega sõjajõude, meie tahame elada rahus. ."⁵⁹

Et lapsi ^kpäluda, korraldati sõjalisi mänge, rühma külastas Viru Maleva pealik jne., kuid erilisi tulemusi see ei andnud. 1938/39.ö.-a. võttis noorkotkaste rühma tööst osa vaid 22 poissi, koolis oli aga kokku 58 poissi.⁶⁰

⁵⁹ A. Raadik, "Kodanliku Eesti koolipoliitika fašistliku diktatuuri ajajärgul (1934-1940)", "Nõukogude Kool" nr. 7, 1962, lk. 490.

⁶⁰ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr. 5, lk. 9.

Kodutütred õppisid esmaabi andmist, toitude valmistamist ja kodukorrastamist. Neid juhendasid õpetajad Hilda Tönnov ja koduperenaine Vaike Soone. Skautide ja gaidide organisatsioonid Pölula algkoolis ei olnud.

Kodanliku Eesti valitsusel ei läinud korda täielikult teostada oma meelevaldset koolipoliitikat, neil ei läinud korda koolielu rahva ja progressiivsete õpetajate käest ära kiskuda, olgugi et kool sel ajal raskeid aegu üle elas, mille tege- lasteks sunniti olema lapsed, õpetajaid ja lasteva- nemaid.

Peale mainitud organisatsioonide töötas Pölula algkoolis ka koolikooperatiiv, mis asutati 1936.aastal. Kooperatiivi juhendajaks- õpetajaks oli Jürnas Talts. Kooperatiiv moodustati eesmärgil, et kergendada õpilastel õppevahendite ja kooliraamatute ostmist. Samuti teostati kooperatiivi kaudu vanade õpikute ostu ja müüki. Kooperatiivil oli ka kasva- tuslik eesmärk - õpetada lapsi kauplema ja raha kasu- tama. Kaup osteti Koolitarvete ja Kirjastusühingust "Töökool" ja erakauplustest.

Müüdav kaup oli 1 % kauplusest müüdavast kaubast kallim. Saadud tulu eest osteti õpilastele jõulupühadeks ja kevadiseks lõpupeoks kinke. Aastane tulu oli väike. 1938.a. saadi tulu 30 krooni ja 20 senti, 1939. aastal aga ainult 10 krooni ja 15 senti.⁶¹

61 Pölula kooli arhiiv, Kaust nr. 5., lk. 19.

Pölula asunikkude ühine võitlus "hallparunite", vallaisade ja mõisnikkudega lõppes kooli avamisega Pölulasse. Võitluse käigus tulid ilmsiks klassivastuolud ja mitmete gruppide omakasupüüdlikud huvid.

Vaatamata sellele oli kooli avamisel suur tähtsus. Kodanliku perioodi vältel lõpetas Pölula algkooli 320 õpilast⁶². 1930.aastal ehitatud uus koolihoone andis võimaluse 4-klassilise ja alates 1936.aastast 6-klassilise alghariduse saamiseks. Kool kujunes hariduselu keskuseks Pölulas. Koolijuhataja ja õpetajad olid Haridusseltsi aktiivsed liikmed ja kultuurielu organisatorid.

Tuleb aga märkida, et Pölula koolis, nagu kodanlikud koolis üldse, oli kasvatustöö allutatud kodanluse klassihuvidele. Eesti kodanlus tegi suuri sõnu sellest, et kool ja haridus teenivad rahvast, et õppetöö sisu olewat erapooletu. Mis erapooletusest sai juttu olla, kui õpetajatel kästi juhtida natsionalistlikke noorsooorganisatsioone, võtta osa kaitseliidu tegevusest või olla liikmeks Isamaaliidus.

Kodanlikul koolil oli klassiiseloos.

⁶² O R K A, f. 2009, nim. l. ,s.-ü. 105 , lk.19-200;
Pölula kooli arhiiv, Pölula kooli õpilasraamat,
alust, 1938.a. , lk. 1 - 117.

T E I N E P E A T Ü K K

PÖLULA KOOL AASTAIL 1940 - 1945

1. Pölula kool esimesel nõukogude aastal 1940-1941

1939. ja 1940. aasta esimesel poolel kujunes Eestis välja revolutsiooniline situatsioon, mis kasvas üle proletaarseks revolutsiooniks.

1940. aastal 21. juulil kukutas eesti tööliklass liidus talurahvaga Eestimaa Kommunistliku Partei juhtimisel kodanluse võimu. Moodustati rahvavalitsus, mis täitis proletariaadi diktatuuri funktsioone.

Otsekohe pärast revolutsiooni võitu alustas töörahvariik EKP juhtimisel ümberkorraldusi kõigil elualadel. Üheaegselt riigivalitsemise reorganiseerimisega ja majanduslike ümberkorraldustega algas ka rahvahariduse süsteemi põhjalik reorganiseerimine. Ümberkorraldused rahvahariduse alal polnud aga eesmärk omaette, vaid vahend selleks, et poliitilise ja majandusliku revolutsiooni kõrval teostada Eestis kultuurirevolutsioon - murranguline pööre inimese teadvuses.

Kapitalismilt sotsialismile üleminekul vajalikke ümberkorraldusi rahvahariduse alal käsitletakse VK(b)P VIII kongressi materjalides. V.I. Lenini poolt väljatöötatud partei programmi projektis märgitakse, et proletariaadi diktatuuri perioodil on vaja kool kodanluse klassivõimu tööriistast muuta kodanliku korra lammutamise ja klassideta ühiskonna ülesehitamise tööriistaks. V.I. Lenin rõhutas eriti kooli kui proletariaadi diktatuuri tööriista osa, tema järjest kas-

vavat osatähtsust ideoloogilise selgitustöö alal rahvahulkades.⁶³ Ühtlasi pidas V.I. Lenin vajalikuks tõmmata õpetajaskonna paremik kaasa sotsialismi ehitamisele, sest tema arvates oli õpetajaskond selleks jõuks, kes on suuteline võitlema veel massides esinevate kodanlike eelarvamuste vastu.⁶⁴

Eesti koolielus toimusid pärast nõukogude võimu kehtestamist suured muudatused. Koolikohustuse kestust pikendati 14.eluaastalt 15.eluaastani või algkooli lõpetamiseni.⁶⁵ Õpilased, kes said 15 aastat vanaks õppeaasta kestel, pidid koolis käima õppeaasta lõpuni. Oluliseks uuenduseks olid ka erakoolide likvideerimine ja tagurlike noorsooorganisatsioonide laialisaatmine. Erakoolide hooned ja õppevahendid läksid riiklike koolide valdusse.

Õppeplaanist jäeti välja usuõpetus, samuti kodanikuõpetus. Õppeplaani tuli juurde rida uusi aineid, näiteks NSV Liidu ajalugu, NSV Liidu geograafia, NSV Liidu Konstitutsioon ja vene keel⁶⁶. Õppeprogrammi- des nõuti rea õppeainete, eriti ajaloo ja loodusloo õpetamise ümberkorraldamist uutel metoodilistel alustel. Trükist ilmusid uued nõukogulikud õpikud.

Põlula algkoolis algas õppetöö 1940/41. ö.-a. I klassis 16.septembril, teistes klassides 25.septembril. Koolis õppis 107 õpilast. Koolijuhatajaks

⁶³ V.I.L E N I N, Teosed, 29.kd., lk. 91-92.

⁶⁴ V.I.L E N I N, Teosed, 31.kd., lk. 337.

⁶⁵ E.Tomasson, Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajad nõukogude võimu esimesel aastal 1940-1941, Tallinn, 1966, lk. 26.

⁶⁶ August Eiberilt saadud andmed.

jäi August Eiber ja eesti keele õpetajaks Linda Eiber. Omal soovil lahkus õpetaja Jürnas Talts, kes läks Rakvere II Keskkooli õpetajaks. J.Taltsi asemele tuli Aino Tamm, kes varem oli õpetajaks Püssi vallas Kestla algkoolis.

Koolis moodustati pioneeriorganisatsioon Linda Kungas'e juhtimisel. Pölula algkooli esimene pioneerijuht lõpetas 1939.aastal 6-klassilise kooli Pölulas. Ta oli hea õpilane ja tubli sportlane.

Eestis oli kvalifitseeritud pioneerijuhte 1940. aastal ainult mõned - need, kes tulid NSV Liidust. Pioneerijuhtideks valiti entusiaste. Ka Linda Kungasel ei olnud kvalifikatsiooni. Ta ettevalmistus oli puudulik, kuid tal oli energiat ja head tahet pioneeritööd teha.

Koolijuhataja August Eiber kutsus Linda Kungase koolimajja ja tegi talle ettepaneku hakata pioneerijuhiks. L.Kungas nõustus. Nii sai 18-aastasest tüdrukust Pölula algkooli pioneerijuht.

"Iga algus on raske", ütleb vanasõna. Linda Kungasel oli aga väga raske. Puudusid kogemused, puudus vastav eriharidus, ise pidi õppima ja samas teisi õpetama.

Pioneere oli Pölula koolis algul vähe - 6 või 7.⁶⁷ L. Kungasel tuli palju selgitada, veenda ja isikliku eeskuju näidata. Aasta lõpuks oli pioneerorganisatsioonis 22 pioneer.

Pioneerijuhid täiendasid end erialastel seminaridel Rakveres. Esimene pioneerijuhtide seminar toimus 17.-21.oktoobrini 1940.aastal. Peeti lo loengut. Lõpuks olid kirjalikud katsed ning kõigil kursusest osavõtnutel lubati pioneerijuhtidena töötada ⁶⁸.

⁶⁷ Vilma Kase suulised andmed. Vilma Kask (Kungas) on Linda Kungase õde, sündinud 1929.a., esimene Pölula kooli pioneer, eluk. Ulvis.

⁶⁸ "Punane Virumaa", 21.X.1940, "Pioneerijuhtide kursus Rakveres".

Esimene pioneerikoondus Pölula koolis toimus 6.novembril 1940.⁶⁹ Pioneerituba ega pioneerilippu veel ei olnud. Koondus peeti ühes klassiruumis. Võeti vastu 3 uut pioneeri. Koondusel kõnelesid koolijuhataja August Eiber ja pioneerijuht noorte leninlaste ülesannetest ja lähenevast 23.Oktoobrirevolutsiooni aastapäevast. Pärast tantsiti ja mängiti.

Esimesel pioneeriaastal peeti rohkesti spordivõistlusi ja käidi matkal. Täideti ka päevikut.

Pioneerijuht Linda Kungas töötas kuni 1.märtsini 1941.a. ühiskondlikel alustel, s.t. talle palka ei makstud. Peab kõrgelt hindama noore pioneerijuhi tahet pühendada end täielikult pioneeritööle. 3-4 päeval nädalas käis ta koolimajas koondusi, matku või võistlusi läbi viimas. Sageli tuli käia Rakveres seminaridel. Rakverre pääses aga rongiga Kabalast, mis on 5 km Pölulast eemal.

Esimese pioneeriaasta dokumentatsioon on täielikult sõjakeerises hävinenud.

Selleks, et Eesti õpetajaskond võiks edukalt täita temale usaldatud rasket ja vastutusrikast ülesannet noorsoo kommunistlikul kasvatamisel, tehti Eesti-maa Kommunistliku Partei juhtimisel kogu 1940/41.õppeaasta vältel ulatuslikku tööd.

Nõukogude koolikorralduse, nõukogude õpetajatele esitatavate nõuete ja aine käsitlemise marksistlik-leninlike metodoloogiliste aluste tutvustamiseks Eesti õpetajatele korraldati rida kongresse ja nõupidamisi.

Virumaa õpetajate päevad peeti Rakveres algusega 28. augustil 1940.aastal. Nõupidamised kestsid 4 päeva. Maakonna parteikomitee nimel tervitas õpetajaid sm. Villem Soo. Ta ütles: "Nüüd on töötav rah-

⁶⁹ Vilma Kaselt saadud andmed.

vas saavutanud selle, millest laulis ärkamisajal Fr. Kreutzwald: "Kaugelt näen kodu kasvamas" - s.o. vaba kodumaad . . .",⁷⁰

Raamatukogudest kõrvaldati kirjandus, mis oli sisuliselt reaktsiooniline, kaitses või öigustas kapitalistlikku ekspluateerimist, või oli sihitud NSV Liidu ja kommunismi vastu. Tundides pöörati suurt tähelepanu NSV Liidu majanduslikele ja kultuurilistele saavutustele. Seoses Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 23.aastapäeva tähistamisega viidi läbi rida vestlusi. Õpetaja Aino Tamm rääkis teemal: "Oktoobri-revolutsioon ja Lenin". Vestlusi ja ettekandeid peeti tavaliselt kogu koolile. Oktoobri-revolutsiooni 23.aastapäeva tähistamine toimus 7.novembril 1940. aastal Pölula Rahvamajas. Koosolekust võtsid osa ka lastevanemad. Ruum oli pidulik, kaunistatud lippude ja loosungitega. Välja oli pandud ka Marxi, Engelsi, Lenini ja mõnede riigitegelaste portreed. Köne pidas koolijuhataja August Eiber. 21.jaanuaril 1941.a. toimus Pölula koolis Vladimir Iljitš Lenini surma ja 1905.a.9.(22.) jaanuari veriste sündmuste mälestuspäev. Nimetatud tähtpäevaks anti välja ka vastavasisuline seinaleht.

1940/41. ö.-a. oli omapärane ka selle poolest, et IV klassi lõpetajad said algkooli lõputunnistuse, VI klassi lõpetajad aga lõputunnistust ei saanud, kuna nad viidi VII klassi, mis pidi järgmisel õppeaastal avatama. Õppeaasta lõpus toimusid IV, V, VI klassis eksamid. Mitterahuldava hinde said 3 õpilast, teised sooritasid eksamid hästi. Üldse lõpetas klassikursu-

⁷⁰ "Virumaa Teataja", 28.VIII 1940, "Õpetajate nõupidamised Rakveres".

se esimesel nõukogude aastal 93 õpilast.⁷¹

Kogu õppeaasta vältel pöörati suurt tähelepanu kehakultuuri ja sporditöö arendamisele koolis. Korras-
tati võrkpalliplats ja kaevati hüppepaigad kaugus- ja
kõrgushüppe tarvis. Mõõdeti välja maatükk normaalmoot-
metega spordiväljaku ehitamiseks. Osteti 2 oda, 3 kuu-
li, 2 ketast, möödulint ja jne.⁷² Koolile arvukalt saadetud
ringkirjad ja juhendid näitavad, et sporditööst olid
huvitatud ka haridusosakond ja parteikomitee.

Parandati laste toitlustamist. Valla täitevkomitee
palkas keetja, kelle ülesandeks oli ainult toidu
keetmine. Virumaa Täitevkomitee kandis lo lapse toit-
lustamiskulud. Igaks lõunaks valmistati 2 toitu. Ühis-
toitlustamisega teenindati 40-65 õpilast päevas.⁷³

Partei ja valitsus hoolitsesid ka õpetajate ai-
nelise olukorra eest. Pedagoogide palku tõsteti kesk-
miselt 40%. 26.novembril 1940.aastal anti välja määrus,
mis vähendas õpetajate töökoormust algkoolides seniselt
5-lt tunnilt 4-le tunnile.⁷⁴ Uued palgamäärad võtsid
arvesse nii õpetaja hariduslikku taset kui ka töö-
staaži, direktorite ja õppealajuhatajate puhul ka klas-
sikomplektide ning õpilaste arvu koolis. Määruses oli
ette nähtud eri tasu vihikute parandamise ja klassiju-
hatamise eest, mis seni olid küll endastmõistetavalt
kuulunud õpetaja tööülesannete hulka, ent mille eest

⁷¹ Põlula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk. 32.

⁷² Põlula algkooli vallasvara raamat, alustatud 1935,
lk. 47-48.

⁷³ O R K A, f.4232, nim.32, s.-ü.1, lk. 32.

⁷⁴ E. Tomasson, viidatud teos, lk. 60-61.

eritasu ei olnud ette nähtud. Esmakordselt nähti ette uues määruses tasu töö eest kooli internaadis kasvatajana.

Pölula algkooli õpetajad tegid elanikkonna hulgas tõhusat kultuurilist ja poliitilist selgitustööd. NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste eel tutvustati NSV Liidu Konstitutsiooni ja valimismäärustikku. Kogu kooli piirkond oli õpetajate vahel ära jaotatud, kus keegi selgitustööd pidi tegema. Näiteks koolijuhataja August Eiber tegi selgitustööd Pölulas ja Ulvis. Õpetajaid aitas agitatsioonitöös Viru Maakonna Parteikomitee instruktor August Naaber.⁷⁵ Õpetajad võtsid osa valimiskomisjonide tööst, sisustasid agitpunkte ja hoolitsesid kunstilise isetegevuse eest.

⁷⁵ August Naaber sündis 1912.a. Ulvis. 1925.a. lõpetas Pölula koolis IV klassi. August Naaber töötas mitmel vastutusrikkal töökohal Viru Maakonna Parteikomitees. Suure Isamaasõja päevil oli pataljoni komissar. Langes Velikie Luki all.

2. Pölula kool fašistliku okupatsiooni perioodil (1941 - 1944)

1941.aasta 8.augustil vallutasid fašistlikud okupandid Rakvere ja jõudsid Pölulasse. Ulvi mõisas oli suur grupp nõukogude sõjamehi, kes panid visalt vastu. Pea-aegu kaks päeva käisid lahingud Ulvi mõisa lähistel. Lahingutes Pölula ja Ulvi pärast kaotasid fašistid umbes 50 meest ⁷⁶. Nõukogude sõjamehed taganesid Narva suunas.

Fašistide poolt 22.juunil 1941.aastal valla-päästetud Suur Isamaasõda tõi palju kannatusi meie rahvale.

Mis saab meie kodumaast, milliseks kujuneb siin elu? Sellised küsimused rususid kõiki laiema silma-ringiga inimesi.

Kuulutustulpadele ilmusid käsud ja keelud. Kohe algasid ka arreteerimised. Vahistati neid, kes olid ausalt töötanud noore Nõukogude riigi heaks, oma rahva hüvanguks, viidi ära ka vanu inimesi ja kooliõpilasi.

Juba siis, kui rinne oli veel kaugel, hakkasid Pölula metsades tegutsema bandiidid. Nad kaotasid aga igasuguse inimlikkuse, kui fašistid olid vallutanud Pölula. Okupantide käsilaste ohvriks langes ka 19-aastane Pölula algkooli pioneerijuht. Ta lasti koos isaga oma kodu õues maha. Oli 28.august 1941.aasta.

Mörvariks oli omakaitselane Rein Allemann. R. Allemann ja tema kambamehed paljastati 1948.aastal nõukogude kohtu poolt ja nad kandsid teenitud karistust.

Pioneerijuht Linda Küngas langes, kuid ta jäi lõpuni kindlaks veendumusele, mille nimel ta oli tõstnud käe, sidudes pioneeridele kaela punaseid kaelarätte.

⁷⁶ August Eiberilt saadud andmed.

Mõni päev hiljem areteeriti ja paigutati vanglasse koolijuhataja August Eiber. Teda süüdistati kommunistidele kaasatundmises. Süüdistusakt oli järgmine: "Kuna Pölula kooli õues on sageli nähtud August Naaberi (parteikomitee instruktor) autot, järelkult oli koolijuhatajal tihe side Virumaa ühe tähtsama kommunistiga".⁷⁷ Kolm kuud vaevles August Eiber fašistlikus vanglas. Lõpuks ta vabastati, kuna puudusid otse-
sed faktid süüdistamiseks.

Ametlik õppetöö algus Pölula algkoolis oli 1941/42. ö.-a. 1.novembril ning kestis V-VI klassis 9.maini ja III-IV klassis 16.maini. Tegelik õppepäevade arv oli sel aastal 135.⁷⁸

Fašistide käsul muudeti õppekavasid. NSV Liidu ajaloo ja vene keele õpetamine keelati. Nende asemel hakati õpetama saksa keelt ja usuõpetust. Tunniplaani võeti saksa keel juba alates III klassist. Usuõpetust õpetati algkooli kõigis klassides.

Haridusdirektor H.Mäe käskkirja nr.229 2.oktoobrist 1941.a. järgi kujunesid õppekavad 1941/42.ö.-a. järgmiseks. Põhiliselt jäid maksvusele 1937.a. õppekavad. Muutmatuks jäi aineestik emakeeles ja koduloos, usuõpetuses, loodusõpetuses, joonistamises, tööõpetuses, võimlemises ja laulmises (mõeldud on 1937.aastat). I ja II klassi matemaatikas soovitati 1937.a. materjal läbi võtta ja tutvustada õpilasi käibelolevate rahadega. Maateaduses tuli välja jätta nende maaalade riikliku korralduse küsimus, kus see sõja tõttu oli muutunud. Ajaloos kästi IV klassis alata sissejuhatusega kodukoha ja kodumaa minevikust. V klassis pidi sisse-

⁷⁷ August Eiberilt saadud andmed.

⁷⁸ Pölula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk.32.

juhatuseks käsitlema "Vabadussõda", Eesti Vabariigi aega jne. VI klassis nähti ette käsitleda Kreeka ja Rooma ajalugu ning varast keskaega. Lisaks sellele pidi läbi võtma nn. praeguse sõja ja Eesti saatuse selles.⁷⁹

Nagu eeltoodust näha, tahtsid okupandid ning nende käsilased eesotsas H.Mäega eesti rahva mälestustest kustutada 1940-1941 aasta. Kõlavate fraaside taha püüti peita tegelikkuse kurba palet. Püüti taas elustada 1937.aasta natsionalistlikke ideid, kasvatada noorsugu sõnakuulmises fašismile.

Okupandid teostasid vallutatud maades alatut rassipoliitikat. Vähemusrahvused taheti kas ümber asustada või sakslastega assimileerida. Fašistlik rassipoliitika paistis silma ka kooli asjaajamises. Nii trükiti algkoolide statistilised aruanded selliselt, et esikohal oli saksa keel ja eesti keel esines tõlkekeele-na.

Õpetajate enamus siiski ei läinud anastajate poolt näidatud teed. Põlula algkooli õpetajad Linda Eiber ja Leida Vaher mäletasid, et koolis polnud ühtki Hitleri ega ühegi teise fašistliku tuusa portreed, ei ükski õpetaja ega õpilane osanud Saksa hümne. Õppeaineid püüti käsitleda fašistlikku okupatsiooni mainimata.

Koolikohustust täideti halvasti. Näiteks 1942.a. jaanuaris puudusid õpilased kokku 267 päeva, veebruaris 354 päeva ja märtsis 232 päeva.⁸⁰ Talvekuudel takistas õppetööd petrooleumi puudus. Ka enamikes kodudes ei olnud petrooleumi, mispärast õpilased ei saanud koduseid ülesandeid teha.

⁷⁹ Põlula kooli arhiiv, Kaust nr.2., lk.14.

⁸⁰ Põlula kooli arhiiv, Algkoolide statistiline aruanne, 1941/42. ö.-a., lk.4.

Õppematerjali pidi koolis jõudma läbi võtta. Üldiselt jäid õpilaste teadmised lünklikuks. 1942.a. märtsi kuus lahkus koolist 13 õpilast riiete ja jalanõude puudumise tõttu.⁸¹ Sageli puuduti koolist muudel majanduslikel põhjustel - käidi veskil, löigati puid jne. Seetõttu lõpetas kevadel klassikursuse lo4 õpilasest ainult 59. 21 õpilasele määrati suvetöö, 6 õpilast jäid kursust kordama, ülejäänud olid kas õppeaasta jooksul lahkunud või ei käinud üldse koolis.⁸²

Koolijuhatajaks oli 1941/42. ö.-a. Linda Eiber, õpetajateks Aino Tamm ja Leida Vaher. 1942.a. veebruarikuust lubati fašistlikust vanglast vabane nud August Eiberil jätkata tööd õpetajana.

1942/43. ö.-a. algas õppetöö kõigis klassides 12.oktoobril. Õppetöö alguse puhul kästi kuulata Haridusdirektor H.Mäe kõnet õpilastele ja õpetajatele, mille ta pidas raadio teel 12.oktoobril 1942.a. algusega kell 9.30.⁸³

"Aktusel oli vähe õpilasi", märkis A.Eiber ja jätkas, "õppetundide lõpuks tulid aga peaaegu kõik kohale".

Õpilasi ei huvitanud fašistide sabaraku H.Mäe ülespuhutatud sõnad. Kooli tuli 96 õpilast, pidi aga tulema lol. Puudusid õpilased, kellel ei olnud jalanõusid. Mõned lapsed käisid koolis puukingades. Enamusel õpilastest olid kodusõmmeldud jalavarjud.

Suur puudus oli paberist. Vihikuid kasutati põhiliselt emakeele, matemaatika ja saksa keele tundides. Jutustavates ainetes aeti läbi ilma vihi-

⁸¹ Pölula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk.32.

⁸² Pölula kooli kroonika, alust. 1922.a., lk.33.

⁸³ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr.2, lk.13.

kuteta. Rohkem kasutati klassitahvlit. Paberi kvaliteet oli nii halb, et tindiga kirjutada ei saanud. Kirjutada tuli igasugusele paberile, mõnikord isegi ajalehe valgele servale.⁸⁴

Haridusdirektooriumi korralduse kohaselt võis pabermaterjali algkoolides kasutada järgmiselt iga õpilase kohta:

- 1) vihikud - 3 tk. (I poolaastal), 6 tk. (II p.-a.)
- 2) kaustikud - ei olnud ette nähtud
- 3) joonistamisplukke 1 tk. (I p.-a.), 2 tk. (II p.-a.).⁸⁵

Nagu eelpooltoodust näha, pidi pabermaterjaliga väga säästlik olema. Ülalmainitud kogust ei saadud ka alati kätte.

Õpikud olid vanad. Näiteks esimeses klassis kasutati aabitsaid, mis olid trükitud 1930.aastal ja hiljem. Peaaegu igal õpilasel oli erinev aabits. Õpetaja näitas eraldi igale õpilasele, millise pala ta järgmiseks päevaks pidi selgeks õppima. Matemaatikas kasutati poole aasta vältel 1939.aastal trükitud töövihikuid.

Kehalise kasvatuse ja tööõpetuse tunde kasutati peamiselt puude saagimiseks ja lõhkumiseks ning aia ja kooliümbruse korrastamiseks. Küttematerjal oli toores ning ebahühtlase pikkusega. Õpilased nägid palju vaeva kütte ümbertöötamisega.

Laulmise tundides lauldi põhiliselt kodanliku vabariigi aegseid laule. Usuõpetuse tundides ei tahetud käia. Süüdi ei olnud mitte õpetaja, vaid õpe-

⁸⁴ Endel Ojaveelt saadud andmed. E.Ojavee sündis 1934.a., endine Pölula kooli õpilane, Aseri Tellisetehase Pölula tsehhi tööline, elukoht Pölulas.

⁸⁵ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr.8. , lk. 51.

tatav aine. Usuõpetusele vaadati kui asjatule tuupimisele. Muidugi oli mõjunud ka 1940/41.õ.-a., kus usuõpetust ei õpetatud.

Noorsooorganisatsioonid koolis ei olnud. Klassivälilisteks üritusteks olid mõned spordivõistlused ja matkad koduümbrusega tutvumiseks.

1943.aasta märtsi kuus paigutati Põlula mõisa okupantide sõjaväehaiglale. Koolilt võeti ära esimene korrus. Linna asusid elama arstid, velskrid ja muu teenindav personal. Koolil tuli seetõttu hakata tööle kahes vahetuses. Hommikupoolikul käisid koolis I-III klass ja õhtupoolikul IV-VI klass. Internaat saadeti laiali. Mitu õpilast ei tulnud enam üldse kooli.

Koolimaja ja Põlula mõisa ümbrus kuulutati sõjaväehaiglaks ning välja pandi patrullid. Õpilastelt lubasid ei nõutud, kuid koolimajas lubati viibida ainult kindlatel kellaaegadel.

Kevadel lõpetas klassikursuse 83 õpilast. Suvetööd määrati 6 õpilasele, 7 õpilast jäi kursust kordama, 5 õpilast ei ilmunud üldse kooli.⁸⁶

Õpetajad Leida Vaher ja Aino Tamm lahkusid koolist. L. Vaher läks maale ema juurde tallu tööle, A. Tammel aga ei lubatud Põlula koolis töötada, kuna teda kahtlustati kommunistidele kaasatundmises. Samuti oli õpetaja Aino Tamme tervis kehv.

Tööle võeti Rakveres gümnaasiumi lõpetanud Salme Kallasto.

1943/44.õppeaasta algas 18.oktoobril. Kooli ringkonnas oli 112 koolikohustuslikku last, kooli tuli neist vaid 96.⁸⁷ 16 õpilast ei ilmunud õppe-

⁸⁶ Põlula kooli kroonika, alust.1922.a., lk.33.

⁸⁷ Põlula kooli arhiiv, Kaust, nr.5., lk.30.

tööle jalanöude ja soojade riiete puudumise tõttu.

Oli tunda rinde lähenemist. Peaaegu iga päev toodi haavatuid. Pölula mõisa taha ehitati barakid haavatute jaoks, sest ruumidest tuli puudus. Küla-
desse paigutati fašistlikke ohvitseri.

Koolis levisid kuuldused Punaarmee võitudest. Õpilased olid rahutud ja puudusid sageli. Õppeüles-
andeid täideti lohakalt. Puudusid vihikud, mistõttu ei saanud koduseid ülesandeid kontrollida. Mis puu-
tus otseselt käitumisse, siis koolijuhataja August Eiberi sõnade järgi oli kord koolis eeskujulik. Harva tuli õpilastele märkusi teha, kuid puudumine
aina suurenes. Kevadeks jäi kooli 73 last.

Koolikohustuse täitmisele pöörasid fašistid vähe tähelepanu. Eestlastele vaadati kui alamrassi-
le, kellele haridus ei ole vajalik. Näiteks saatis Viru Maavalitsus kõikide koolide juhatajatele kirja, kus muuhulgas öeldi: "... maaõpilastel, kelle abi vajatakse taludes põllutöödel pärast õppetöö algust koolides, on lubatud tulla kooli hiljem, kusjuures nende puudumine tuleb lugeda põhjendatuks".⁸⁸

Õpilasi ja õpetajaid manitseti sõnakuulmi-
sele ja käskude täitmisele. "Kui õpetamisel kõige tähtsamaks vahendiks on õpetaja sõna, siis kasvata-
misel võimsamaks vahendiks on õpetaja isiklik ees-
kuju. Teilt, meie noorte kasvatajad ja õpetajad, nõuab "rahvas" erksat vaimu ja avarat pilku"⁸⁹, kir-
jutab Haridusdirektor H.Mäe.

Jäi arusaamatuks, millist "rahvast" mõeldi. Töörahas igatahes fašistide ideid omaks ei võtnud.

⁸⁸ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr.8., lk.63.

⁸⁹ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr.8., lk.53.

"Eeskuju" all mõisteti muidugi kaasalöömist fašistlikele põhimõtetele. Viru Maakoolivalitsuse mitmed ringkirjad juhtisid koolijuhatajate tähelepanu sellele, et "kool kasvatusasutusena seisaks ülesannete kõrgusel".⁹⁰ Koolitöös nähti rohkem "kasvatuslikku" kui õpetuslikku külge.

Noortele taheti külge pookida fašismi räpaseid ideid, kuid tänu õpetajate ennastsalgavusele jäi fašistide ideoloogia õpilastele võöraks.

1944.aasta jaanuarikuus hakkas Põlulasse tulema järjest rohkem sõjaväge, sest siia oli määratud eesliinilt tulevate sõjavägede kogunemiskoht.

22.jaanuaril 1944.aastal kell 22 öhtul kihutati kogu kool majast välja.⁹¹ Internaadis oli 16 õpilast. Öösel ei saanud lapsi koju saata ning viimased ööbisid koolijuhataja korteris. Mõned kaugemad külad, nagu Anguse, Kaasiksoo ja Liivu ei saatnud peale 22.jaanuari enam oma lapsi kooli. Veel mitu korda tuli lapsed otse koolipingist koju saata.

23.märtsil 1944.aastal kool suleti lõplikult, sest Sinimägedelt hakati haavatuid Põlulasse vedama.

Õppekava jäi loomulikult läbi võtmata ja õppeaasta täiesti poolikuks.

⁹⁰ Põlula kooli arhiiv, Kaust nr.8., lk.15.

⁹¹ O R K A, f.4232,nim.32, s.-ü.1.,lk. 34.

3. Pölula kool Suure Isamaasöja viimasel aastal
1944-45

Fašistid põgenesid Pölulast 19.septembril 1944.aastal. Juba 22.septembril vabastati Tallinn. Eesti mandriosa oli puhas pruunist katkust.

Kooli ruumid olid reostatud, aknaklaasid purustatud, koolipingid lõhutud ja osa küttepude puudusel ära põletatud. Koolijuhataja August Eiber kutsus kokku lähemal elavad lastevanemad ning mõne nädalaga oli koolimaja õpilaste vastuvõtuks valmis. Häda oli küttematerjaliga. Puid hangiti vanast pargist ja riigimetsast. Toored puud põlesid visalt ja andsid vähe sooja. Alles jaanuarikuus saadi kütte puudusest üle.

Õppetöö algas I-VI klassini 19.oktoobril, VII klassis hiljem. Pölula koolis avati VII klass esmakordselt. Algul puudusid sobivad ruumid. Koolimajas ruumi ei olnud. Taheti kasutada endist mõisahoonet, kuid hoone valdaja ei andnud koolile ruume. Oktoobri keskpaiku oli mõisahoonesse kolunud Hobulaenuuspunkt.

Koolijuhataja käis mitu korda Virumaa Täitevkomitees ruume lisaks nõudmas. Suure vaevaga õnnestus saada 2 tuba. Algul paigutati mõisahoonesse poiste internaat 8 õpilasega.⁹² Järgnevalt korrastati ruum VII klassi jaoks. Remonti aitasid teostada nii õpilased, lastevanemad kui ka õpetajad. Kasutusele võetud hoone asus põhikoolimajast loom pühjapool. Hiljem asus nimetatud majja ka külanõukogu. Nii oli mõisahoones kolm peremeest: hobulae-

⁹² O R K A, f. 4232, nim.32, s.-ü.l. lk.34.

nutuspunkt, kool ja külanõukogu.

VII klass avati Pölula koolis 1.novembril. Kohale tuli 24 õpilast. Huvitav on märkida, et õppima tulid ka mittekoolikohuslased. Nii oli kõige vanem VII klassi astuja 18 aastat vana, kuid ta soovis tingimata oma õppimist jätkata. VII klassi kogunes väga erineva haridustasemega noori. Sõjaloode tõttu tekkinud lüngad ei lubanud 7 õpilasel kevadel 7.klassi lõpetada. Klassikursust kordajad ise aga olid optimistlikult meelestatud ja lubasid järgmisel aastal jälle kooli tulla.

Kuna Pölula ümbruses ja Rahklas paiknes suur sõjaväeüksus ning Punaarmee komandöride perekonnad elasid ümbruskonna külades, avaldasid viimased soovi avada Pölulasse vene õppekeelega õpperühm. Punaarmee komandöride abiga saadi veel juurde ruume vanas mõisahoones. Nõukogude sõjameeste aktiivsel osavõtul remonditi veel neli tuba.

Vene õppekeelega rühm alustas tööd 1.detsembril 1944.aastal. Õpilasi oli I-VIII klassini. Õpetajaks oli Olga Kuške, kes andis nimetatud rühmas kõiki tunde. Sel viisil said vene rahvusest lapsed õppida oma emakeeles.

Jätkus fašistide poolt ajutiselt katkestatud nõukogude kooli areng Eestis. Jälle alustas tegevust pioneerorganisatsioon. Pioneerijuhiks oli Salme Hõbemägi (endine Kallasto). Algul oli pioneerimalevas üks rühm. 1944/45.õppeaastal puudus veel pioneeritööle vajalik hoog. Õpetaja S.Hõbemäel ei olnud pioneeritööalaseid kogemusi, samuti elas ta koolimajast väga kaugel (Kabalas, 5 km Pölulast) ja ei saanud vajalikul määral pioneeritööst osa võtta.

Kasutusele võeti uuesti 1940/41.ö.-a. õppeplaanid. Usuõpetus kaotati. Saksa keelt hakati õpetama alates V klassist ja vene keelt III klassist. Seoses VII klassi avamisega tuli juurde rida uusi aineid, nagu keemia, füüsika, algebra ja geomeetria. Erilist tähelepanu pöörati NSV Liidu Konstitutsiooni õpetamisele.

Tööle tuli võtta uusi õpetajaid. Koolijuhatajaks jäi endiselt August Eiber. Karl-Endel Kiili õpetas ajalugu, maateadust ja võimlemist. Fernanda Rääbus andis saksa keelt. Elmeris Piidri oli matemaatika ja Linda Eiber eesti keele õpetaja. Kõik pedagoogid olid parteitud.

Ka 1944/45. ö.-a. nagu 1940/41. õppeaastalgi korraldati IV, V, VI ja VII klassis kevadel lõpuksamid. Enamus eksamineerituist sooritas eksamid hästi ja viidi järgmisse klassi või lõpetas kooli.

Peab märkima, et küsimused eksamipiletites olid küllalt ulatuslikud ja kohati rasked. Näiteks VII klassis ajaloo eksamil pidi vastaja teadma 1963.a. Poola ülestõusu, I Internatsionaali, pidi vabalt orienteeruma Nõukogude riigi loomise ja arenemise küsimustes jne.⁹³

Kuna NSV Liidu ajalugu oli uudne õppeaine ning eelteadmised selles aines peaaegu puudusid, olid ajalooeksami tulemused VII klassis tagasihoidlikud. 24 lõpetajast ei sooritanud kevadel 6 õpilast eksamit.

Koolikohustuse täitmisele pöörati suurt tähelepanu. Õppeaasta algul puudusid küll 7 õpilast,

⁹³ Põlula kooli arhiiv, Kaust.nr.2. lk.16.

kuid kui koolil avanes võimalus Virumaa Haridusosakonnalt saadud ostuloa alusel varustada 8 õpilast jalanõudega, 3 poeglast ülikonnariidega, üht poissi tööülikonnaga ja 2 tütarlast kleidiriidega, tulid kõik kooli.⁹⁴ Öpperaamatute ja vihikutega oli raskusi, kuid olukord paranes kevadeks.

Kooli eelarve 1944/45. ö.-a. koostas koolijuhataja ja kinnitas haridusosakond. Palkade, kantselei ja majanduskulude kõrval nähti ette ka koolimaja remont ja uute koolipinkide muretsemine. Eelarve kinnitati kogusummas 40.315,6 rubla.⁹⁵

Sõjaaja kohta oli see võrdlemisi suur summa, mis näitab, et meie valitsus majanduslikult raskele ajale hoolimata, leidis vahendeid rahvahariduse arendamiseks.

Raamatukogu oli sõjakeerises tunduvalt vähenenud. Tänu koolijuhatajale, kes raamatud oma korterisse viis, jäi osa raamatuid alles. Fašistlikud sõjamehed kasutasid raamatuid ahjus tule süütamiseks. 1944.a. detsembrikuus oli õpilaste raamatukogus 237 ja õpetajate raamatukogus 214 raamatut.⁹⁶

1944/45. ö.-a. tähistati koolis Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 27.aastapäeva ja erilise pidulikkusega Võidupüha. Meenutati Nõukogude Armeed suuri võite, ühtlasi ka neid, kes andsid oma elu meie helgema homse nimel.

Õppeaasta lõppes 14.juunil piduliku lõpuaktusega.

⁹⁴ O R K A, f.4232, nim.32, s.-ü.1, lk.35.

⁹⁵ Põlula kooli arhiiv, Kaust nr.5., lk. 32.

⁹⁶ Koolipass, 1944/45.ö.-a., Kaust nr.5., lk.31.

Ajavahemik 1940-1945 oli väga tihe murrangu-
liste ajalooliste sündmuste poolest. 1940/41.ö.-a.
algas nõukogude kooli areng Eestis. Õppetöös toimus
suur ideeline murrang. Vana kodanliku kooli asemele
loodi töörahva laiadele hulkadele kättesaadav üldha-
riduslik kool, mis hakkas teenima proletariaadi dik-
tatuuri huve.

Rahuliku ülesehitamistöö katkestas Suur Isa-
maasöda. Fašistliku okupatsiooni ajal tegid eesrind-
likud õpetajad oma igapäevast tööd ning ei taganenud
julma terrori ees.

Fašistliku omakaitsemeeste ohvrina langes Pö-
lula kooli esimene pioneerijuht Linda Küngas, fašist-
likus vanglas vaevles koolijuhataja August Eiber. Pö-
lula koolimajas oli okupantide sõjaväehaigla. 1944.a.
märtsis kool suleti. Õppekavad jäid läbi võtmata.

1944.a. sügisel vabastas võidukas Punaarmee
Eesti mandriosa ning nõukogude kooli areng Eestis
jätkus. Pölula kool sai juurde ruume vanas mõisahoo-
nes, Koolis avati VII klass ja vene õppekeele rühm.
Taas alustas tööd pioneeriorganisatsioon. Abistati
majanduslikult raskes olukorras olevaid õpilasi. Õppe-
aasta lõpetati heade töötulemustega.

K O L M A S P E A T Ü K K

PÕLULA KOOL 1945- 1965

1. Kooli materiaal-tehniline baasi tugevõnemine

Materiaal-tehniline baas koolis on eduka õppetõõ alus. Sõjajärgseil aastail oli koolis suur ruumipuudus. Osaliselt paranes olukord endises mõisahoones mõne ruumi kasutuselevõtmisega 1944.aasta sügisel, kuid olukord halvenes uuesti peale rahvamaja põlemist. Rahvamaja ruume kasutas^{ka} kool (saali kasutati kehalise kasvatuse tundides ja ülekoollilisteks üritusteks).

Direktor August Gebruk hakkas võitlema selle eest, et kogu vana mõisahoonest koolile antakse. A.Gebruk kirjutab: „Rakvere rajooni TSN Täitevkomitee otsusega saime koolile ka kiviehituse osa mõisahoonest, mis siiani oli Mitsurini-nimelise kolhoosi käes. Tuli teha suur kapitaalremont. Katus ja lagi olid sisse langenud. Juurde saime sel aastal(1950/51) ühe klassiruumi, teised ruumid jäid veel lõõtamata.“⁹⁷

⁹⁷ Põlula kooli kroonika, alust. 1922, lk.41.

Järgmisel aastal sai kool endises mõisahoones kõik vajalikud ruumid ja hakkas töötama kahes majas.

Foto nr.6.

Põlula koolimaja (endine mõisahoonne). Maja kasutatakse alates 1944.a. Pildistatud 1968.a. H.Altmäe poolt.

Remonditud mõisahoonesse paigutati internaat, söökla, köök ja algklassid. Samuti said selles majas 4 õpetajat korterid.

1959.aasta sügisel reorganiseeriti Põlula kool 8-kl. kooliks. Oli vaja uut korraliku klassiruumi. Direktor A. Mäe A. eestvedamisel viidi koolis läbi ulatuslik kapitaalremont. Remonti teostas Rakvere Ehitus Remondikontor. Ümberehitused toimusid põhiliselt vanas mõisahoones. 1929. aastal koolihooneks ehitatud majas tehti põhjalik sanitaarremont.

Vanas mõisahoones pikendati saali kõrvalruumi ja sinna ehitati lava. Köögi kõrvale tehti laoruumid. Üks suur kaminaga tuba jaotati vaheseinaga kaheks: ühest ruumist sai riietehoid ja teisest klassiruum. Internaat sai juurde ühe toa. Majale pandi uus eterniitkatus ja puuosa värviti pruuniks. Maja fassaadipoolsesse külge tehti WC-d, mis ole eriti õnnestunud lahendus. Samuti ehitati koolile uus puukuur ja remonditi laut.

Kapitaalremondi üldmaksumus koondeelarve järgi oli 199,820 rubla vanas vääringus.⁹⁸ Fakt ise on aga ilmekaks näitajaks meie valitsuse ja partei hoolitsusest sirguva põlvkonna eest.

1961.a. sai klaaside alla külm kasvuhoone, mis ehitati peamiselt lastevanemate abiga. 1962.aastal anti ekspluatatsioonile soe kasvuhoone. Eriti tublid olid lastevanemad A. Kütt, A. Tarto ja J. Kiili.

Puumaterjali ja ehituskivid kasvuhoone ehitamiseks andis Aseri Kerhaamikatehase Põlula tsehh. Klaasiga varustas Rägavere sovhoos. Juba 1962.aasta kevadel saadi kasvuhoonest tulu 132 rubla. Summa on seepärast väike, et põhiliseks kasvuhoonesaaduste tarbijaks oli kooli söökla.

Müügihinnad aga oma kooli sööklasse olid odavad.

Kooli krundi üldsuurus vähenes aasta-aastalt. Näiteks 1946.aastal oli koolil 8,2 ha, 1956.aastal 5,2 ha maad.⁹⁹ Peale mitmeid koolikrundi ümbermõõtmisi anti endine kooli maa Rägavere sovhoosile. Äraantud maast kool huvitatud ei olnud, sest maa oli kasutamiseks kõlbmatu.

Tulunduslikku maad kasutasid õpetajad ja kool. Kool kasvatas põhiliselt kartuleid, mis läks kooli sööklasse. Puuviljaaed oli 1945.aastal 0,8 ha ja juurviljaaed 0,2 ha suur. Seoses katseaia rajamisega 1950/51.õ-a. suurenes aed 0,2 ha võrra. 1956.aastal oli aias 62 viljapuud ja 128 marjapõõsast.¹⁰⁰ Mitme pakase talve tõttu viljapuude ja marjapõõsaste arv vähenes tunduvalt. 1965.aastal kuulus koolile 9 hoonet: 2 koolimaja, ait-puukuur, elumaja laut, puukuur, 2 kasvuhoonet ja aiamaajake.¹⁰¹

⁹⁸ Koondeelarve oli koostatud 1958.a. hindades.

⁹⁹ Koolipassid, 1945-1965.

¹⁰⁰ Koolipass, 1956/57.õ-a.

¹⁰¹ Koolipass, 1964/65.õ-a.

Kooli varade hulka kuulus ka 1946.aastal Hobulaenuuspunktilt saadud hobune „Miira“, kes jäi aastate vältel vanaks ning 1963.aastal müüs kool hobuse Tõrma Karuslooma kasvatusele.¹⁰²

Inventari muretseti juurde vastavalt eelarvele ja õpilaste arvule. 1946.aastal oli koolis 56 koolipinki, 1956.aastal aga 79 koolipinki. 1959-60.aastal muretseti koolile täiesti uus mööbel. V-VII klassi õpilastele pandi klassidesse laudad ja toolid. Klassiruumid muutusid hubasemaks ja nägusamaks.

Koolil oli kõige arvukamalt füüsika õppevahendeid (1965.a. seisuga) kokku 2885 rbl. ja 60 kop. väärtuses ja spordiinventari 1900 rbl. ja 13kop.¹⁰³ Nõutav inventar ja töövahendid tööõpetuse tundide läbiviimiseks muretseti põhimiselt 1959-1965.aastal. Osteti puurmasin, treipink, kombineeritud tööpink, 10 tööpinki õpilaste jaoks. Kaarte ja pildimaterjali oli koolil tüüpeeskirjades ettenähtud koguses. Vananenud pildimaterjali asendati aegajalt uuega. Suhteliselt vähe oli venekeele õppevahendeid. Alati ei saadud Tallinna õppevahendite Baaskauplusest vajalikke õppevahendeid. Mõnikord oli pildimaterjal aegunud. Koolil olid olemas kõik vajalikud põllutööriistad hobusega töötamiseks, samuti regi, saan ja vanker. 1964.aastal pani Rägavere sovhoos puukuuritesse tööstusvoolu ning küttepuid hakati saagima elektrisaega. Valgustusvoolu hakkas saama kool 1957.aastast alates. Elektrifitseerimistöid teostas Põlula Puidutsehh ja Mitsurini-nimeline kolhoos.

Sõjajärgseil aastail töötas Põlula koolis raamatupidaja, kes tegeles palgaarvestuse, erivahendite majanduskulude arvestamisega. Palju tööd nõudis õpilaste toiduainete arvelevõtmine ja mahakandmine. Kuni 1960.aastani

102 Erivahendite arvest. raamat, 1963, lk.82.

103 Põhivahendite arvestuse raamat, 1965, lk. 1-5.

tõid õpilased, kes koolis lõunatasid või elasid internaadis, igal nädalal kooli liha, mune, kuivaineid jne. millest valmistati õpilastele toitu. 1960. aastal hakkas kooli sööklad varustama Viru-Nigula Tarbijate Kooperatiiv. Personal täienes kokk-kalkulaatori võrra. Viimase ülesandeks jäi kokatöö kõrval ka arvepidamine kooli söökla ja kooperatiivi vahel. Kooli raamatupidamine muutus lihtsamaks. Raamatupidajatena töötasid Põlula koolis Miralda Gebruk, Eevi Luik ja Ilse Pungar. 1965.a. raamatupidaja koht kaotati koolis, kuna raamatupidamine tsentraliseeriti.

Kooli raamatukogus oli 1946.aastal 471, 1959.a. 1465 raamatut.¹⁰⁴ Raamatuid laenutasid õpetajad ühiskondlikel alustel. 1965.aastal, vastavalt Rakvere raj. Haridusosakonna juhataja käskkirjale, suleti raamatukogu ja raamatud anti Põlula Rahvaraamatukogu fondi.

Kahekümne aasta jooksul tugevnes märgatavalt kooli materiaal-tehniline baas. 1950.aastal võeti kasutusele endine möisahoonne ja rajati katseaed. Peale N L K P XXIII kongressi teostati koolis ulatuslik kapitaalremont, muretseti uus mööbel, sisustati puidu- ja metallitöötoad ja saadi juurde suurel arvul õppevahendeid.

104.

Koolipassid, 1945-1965.

2. Pedagoogiline kaader.

Eesti rahvusliku kultuuri arenemist sõjajärgsel perioodil iseloomustab eelkõige kultuuri demokraatlikumaks muutumine ja rikastumine sotsialistlike ideedega. Nõukogude võimu peamine ülesanne rahvahariduse alal Eestis seisis selles, et seada kool kõige laiemate rahvahulkade teenistusse. Tuhanded töötajad, kellel puudusid võimalused õppimiseks kodanliku korra ajal või selle õppimise katkestas sõda, said võimaluse hariduse omandamiseks.

Sõjajärgseil aastail oli suur puudus kvalifitseeritud pedagoogilisest kaadrist. Tööle tuli võtta kutseta õpetajaid. Ka Pölula koolis töötas peale sõda mitmeid keskharidusega õpetajaid. Näiteks 1946/47.ö.-a.-l oli koolis 6 keskharidusega õpetajat (vaata lisa nr.2). Õpetajate kaader suurenes seetõttu, et 1944.aastal 1.novembril avati Pölula koolis VII klass. Kool muutus mittetäielikuks keskkooliks, millele 1959.aastal lisandus VIII klass. Klassikomplekte oli järgmiselt:

1944-1947: 7 klassi ja 6 klassikomplekti;

1947-1954: 7 klassi ja 7 klassikomplekti;

1954-1959: 7 klassi ja 6 klassikomplekti;

1959-1965: 8 klassi ja 7 klassikomplekti;

7 klassikomplekti puhul töötas koolis ka õppealajuhataja. Ajavahemikul 1947-1965 töötas Pölula koolis kokku 9 õppealajuhatajat (vaata lisa nr.1.). Sõjajärgseil aastail juhtis kooli 4 direktorit (vaata lisa nr.1.). Kuni 1948.aastani oli direktoriks August Eiber. Viimane vallandati direktori kohalt

seoses tulekahjuga, mis toimus 26.aprillil 1948.aastal. Õnnetus juhtus nii. Koolijuhataja August Eiber käs-
kis kooliteenijal Elli Veskil põletada rahvamaja ta-
ga pargis lehti. Ilm oli tuuline. Pärast tunde läk-
sid ka õpilased lehti koristama. Niisked lehed põle-
sid algul halvasti, kuid kuivasid aegajalt. Järsku
tekkis tuulekeeris, lehed süttisid ja tuul kandis sä-
demed lo m eemal oleva rahvamaja pilpakatusele. Katus
võttis tuld ning põles kohutava kiirusega. "Tuul oli
nii tugev, et kandis põlevaid pilpaid ja paberitükke
poole kilomeetri kaugusele", rääkis sellest pealtnä-
gija Endel Ojavee.¹⁰⁵

Rahvamaja päästa ei õnnestunud. Kuna August
Eiber ei kontrollinud ja ei hoiatanud kooliteenijat
tule ohtlikkuses, ta vallandati ning määrati Rägavere
kooli juhatajaks.¹⁰⁶ Pölula kooli uueks direktoriks
määrati August Gebruk. Tema ajal sai kool oma val-
dusse kogu vana möisahoone. A.Gebruk läks pensionile
1959.aastal ja tema kohal hakkas töötama Haljala
kooli endine direktor Ants Mäe. Koolis viidi läbi
ulatuslik kapitaalremont ja kool muutus 8-klassili-
seks.

Õpetajate kaadriga oli kool korralikult
komplekteeritud, väljaarvatud lühem periood 1958.a.
ja 1965.aastal, mil puudus vanempioneerijuht.

Sõjajärgseil aastail pühendati õpetajate
poliitilisele enesetäiendamisele suurt tähelepanu.
Näiteks inspektor M.Moosaar kirjutas: "Ideelist ene-
seharimise tööd tehakse kollektiivselt koos Nömmise
7-kl. Kooli ja Miila algkooli õpetajatega. Individu-

¹⁰⁵ Endel Ojaveelt saadud andmed.

¹⁰⁶ Pölula kooli kroonika, alust. 1922, lk. 34.

aalselt läheb enseharimistöö Haridusministeeriumi korralduse kohaselt. ÜK(b)P ajaloo lühikursusest on läbi töötatud 5 peatükki, pedagoogikast 8 peatükki." ¹⁰⁷ 1948.aasta kevadel pidid õpetajad (välja arvatud need, kellelt ei nõutud ÜK(b)P ajaloo ja nõukogude pedagoogika õppimist) sooritama haridusosakonnas eksami. Pölula kooli õpetajad sooritasid eksami hästi ja neil lubati koolis tööd jätkata. Õpetajad võtsid aktiivselt osa ühiskondlik-poliitilisest elust. August Eiber, Salme Hõbemägi, Leida Niineste jt. olid agitaatorid. Tänuväärset tööd tegid nad valimiskampaaniate käigus. Kooli direktorid A.Eiber, A.Gebruk ja A.Mäe olid tavalised valimiskomisjonide esimehed. Õpetajad töötasid valimiskomisjoni liikmetena, agitpunkti juhatajatena ja agitaatoritena.

Kahekümne sõjajärgse aasta jooksul saavutas Pölula kooli pedagoogiline kollektiiv edu õppe- ja kasvatustöös. Tunduvalt paranes õpilaste ideeline ja poliitiline kasvatamine ning üldine hariduslik tase. Häid tulemusi kasvatustöös saavutasid õpetajad Klaara Viluorg vene keeles, Ilse Sepper saksa keeles ja laulmises, Inge Ojavee töös algklassidega ja Agnes Prillop kehakultuuri ja tööõpetuse alal (¹⁰⁸ v. t. fotod nr. 7 ja 8.).

Õpetajaid Ilse Sepperit ja Agnes Prillopit autasustati korduvalt Haridusministeeriumi ja Rakvere Rajooni Täitevkomitee aukirjadega. (vaata fotod nr. 7 ja 8.).

¹⁰⁷ Pölula kooli arhiiv, Inspekteerimise akt, 23.-24. jaan. 1947. a.

¹⁰⁸ Pölula kooli arhiiv, Inspekteerimise aktid, 1951-1962, lk. 11-39.

Põlula kooli õpetaja Agnes Prillop töö-
õpetuse tunnis. Pildistatud Henn Altmäe
poolt 1968.a.

Foto nr. 8.

Põlula kooli õpetaja Ilse Sepper saksa
keele tunnis. Pildistatud Henn Altmäe
poolt 1968.a.

Üheks õppetöö edu pandiks oli õpetajate haridusliku taseme märgatav tõus (vaata lisa nr.2). Kui 1954/55 ö.-a. ei töötanud koolis veel ühtegi kõrgema haridusega spetsialisti, siis 1965. aastal oli kolm kõrgema haridusega, üks lõpetamata kõrgema haridusega ja kolm Õpetajate Instituudi haridusega pedagoogi.

Kõrgema haridusega õpetajate juurdevool suurenes põhiliselt kaugõppe teel lõpetanud õpetajate arvel. Põlula 8-kl. Koolis töötanud kolmest kõrgema haridusega spetsialistist lõpetas kaks kõrgema kooli kaugõppe teel. Sama võib öelda ümbruskonnas asuvate Viru-Jaagupi, Tudu ja Kohala koolide kohta. Et kaugõppe teel õppimine nõuab tõsisest pingutamist, see nähtub ka asjaolust, et palju pedagooge lahkus kaugõppest, enne õppeasutust lõpetamata. Ainuüksi viie aasta (1960-1965) jooksul lahkus kaugõppest neli Põlula kooli õpetajat.

Õpetaja S. lahkus TRÜ-st vene keele osakonna III kursuselt. Põhjuseks oli perekonna suurenemine. "Kaks last võtavad kogu mu vaba aja. Samuti pole lasteaeda, kuhu lapsi jätta", kurtis õpetaja S. ise.

Õpetaja P. jättis õpingud pooleli Tallinna Pedagoogilises Instituudis seoses abiellumisega. Varsti sündisid lapsed ja enesetäiendamise jäi tahaplaanile.

Õpetaja T. sooritas sisseastumiseksamid TRÜ vene keele osakonda, kuid juba varsti eksmatrikuleeriti, kuna ei sooritanud ühtki eksamit. Õpetaja V. lahkus TRÜ eesti keele osakonna IV kursuselt seo-

ses raske südamehaigusega.

Nagu nägime, katkestati õpingud mitmesugustel põhjustel. Põhiliseks takistuseks naisõpetajatel oli abiellumine ja laste sündimine. Ühel tuli puudu tahtejõust. Vahel takistas enesetäiendamist ka tervislik seisund.

Mõned kõrgema haridusega spetsialistid ei saa maakoolides täit koormust, kuna õppeplaanis on tunde normist vähem (ajalugu, laulmine, kehaline kasvatus jne.). See eeldab, et pedagooge ettevalmistavates õppeasutustes antaks nende erialade kõrval veel lisaspetsiaalsus.

Koolis paistab silma meesõpetajate nappus. Sõjajärgseil aastail (1945-1965) töötas Pölula koolis üldse 11 meest, 1-2 meesõpetajat igal õppeaastal. Meesõpetajate vähesus mõjus distsipliinile. Sagenesid poiste korrarikumised just noorte naisõpetajate tundides. Öppenõukogu ja ametiühingu protokollide raamatuis märgitakse fakte, kus õpetajad V. ja S. ei tulnud poistega toime. Nimetatud pedagoogid saatsid väga tihti poisse direktori või õppealajuhataja juurde, et viimased neid karistaksid. Eelpooltoodu ei pretendeeri veel üldistusele, küll aga sellele, et meesõpetajaid oleks koolis hädasti tarvis.

Miks on meesõpetajaid vähe?

Põhjuseks on ilmselt suhteliselt väike palk. On elukutseid (näiteks ekskavaatorijuht), kus tubli töömees teenib 200-250 rubla kuus. Samuti on õppeaeg nimetatud elukutse saamiseks lühike ja ei eelda kõrget üldharidust. Selleks, et saada kõrgema haridusega pedagoogiks tuleb aga õppida 15-16 aastat ning

palk on ainult 90-130 rbl.kuus.

Kuna mehele langevad perekonnapea kohustused, on tema palgal perekonna kuueelarves väga tähtis koht. Suur osa noormehi siirdub ka tehnilistele aladele, kuna tehnika huvitab neid rohkem. Pedagoogi elukutse on muutunud peamiselt naiste alaks.

Pölula koolis töötas aastail 1945-1965 12 pioneerijuhti (vaata lisa nr.5.). Põhiliselt tulid nad oma tööga toime. Vanempioneerijuht Elvi Vilu (1958-1963) ajal anti Pölula kooli pioneerimaleva III rühmale V. Dubinini nimi.¹⁰⁹ Pioneerid saavutasid hinnatava kolmanda koha rivivõistlustel Rakveres 1960.aastal. Üldiselt töötasid pioneerijuhid kaks-kolm aastat oma alal ning hakkasid siis õpetajaks. Mõnel juhul esines kohavahetus seoses abiellumisega (3 pioneerijuhti). Perekonnainimesed ei tahtu pioneerijuhina töötada, kuna liiga sageli peab kodust eemal olema (nõupidamised, seminarid, matkad jne.). Vähe oli kvalifitseeritud pioneerijuhte. Vastav haridus oli ainult Vaike Maidral ja Aino Mael. Elvi Vilu ei sooritanud küll riigieksameid Tartu Pedagoogilises Koolis, kuid tuli oma tööga hästi toime. Ülejäänud pioneerijuhid olid kesk- ja kesk-pedagoogilise haridusega ning pioneeritöö alaliseõppijad.

Viimatinimetatudel oli pioneeriuuritustel sageli nõrk distsipliin. Kui aineõpetaja loob distsipliini tunnis, kindlas ruumis ja kindlal ajal, siis pioneerijuht peab suutma distsiplineerida õpilasi igasuguses olukorras (matkal, maastikumängul jne.). Kogemusteta noored pedagoogid ei tulnud pioneerijuhiks.

¹⁰⁹ V.Dubinini nim.III rühma päevik,
1960/61. ö.-a., lk. 23.

tööga toime ja hakkasid õpetama kindlat ainet või töötama algklassides (Noorlind, Tint). Samuti nõudis pioneeritöö palju enesealgatust, fantaasiat ja energiat.

Parteialgorganisatsiooni pole kooli juurde loodud. Õpetajad - NLKP liikmed kuulusid Rägavere sovhoosi ja Kabala kolhoosi parteialgorganisatsiooni. Pidevalt oli koolis 2-3 NLKP liiget. 1965.aastal oli koolis küll 3 õpetajat - NLKP liiget, kuid oma organisatsiooni Pölula koolis ei moodustatud, kuna Rakvere rajooni Parteikomitee arvas, et selline organisatsioon pole elujöuline. Agaralt võtsid Pölula kooli õpetajad osa Rägavere sovhoosi klubi tööst. Õpetajad Leela Sihvart, Ants ja Marta Mäe, Ilse Sepper, Vaike Kruuser jt. võtsid osa mitme ringi tööst ja olid aktiivsed klubinõukogu liikmed.¹¹⁰ Õpetajate abiga ja agaral osavõtul toodi lavale mitu näidendit. Paremini õnnestus ^{AGAPETUSE} "Patuoinas". Ka segakoori, mees- ja naisansambli juhid olid tavaliselt Pölula kooli õpetajad. Viimaste aktiivsel eestvedamisel sai 1961. aastal teoks esimene Rägavere sovhoosi laulupidu.

¹¹⁰ Pölula kooli üldtööplaanid, 1959-1963.

3. Öppe- ja kasvatustööst Pölula koolis

Põhiliseks koolis tehtava töö näitajaks on õppeedukus. Olenevalt paljudest teguritest on esinenud vaadeldaval perioodil õppeedukuse tõusu ja langust. Üldiselt on õppeedukus rahuldav, üksikutel õppeaastatel hea. Suvetöödega tavaliselt õppeedukus tõusis (vaata lisa nr.3.).

Mõnel viimasel aastal on märgata õppeedukuse langust. Põhiliselt oli see tingitud matemaatika ja eesti keele nõrgast tasemest. Matemaatika ja eesti keele taset uuriti mitme aasta vältel, kuid põhjalikku vastust ei saadud. Kõige madalam oli tavaliselt matemaatika tase V klassis. 1963. ja 1965.aastal oli matemaatikas V klassis õppeaasta lõpus 7 puudulikku hinnet.¹¹¹ Põhjuseks oli ülekoormatud programm, mis ei vastanud õpilaste eale ja oli liiga tihe. Samuti on V klassi õpilaste loogiline mõtlemine vähe arenenud, mis raskendab matemaatika õpetamist. Tuleb märkida ka õpetaja S. puudusi õppe- ja kasvatustöös: tundides puudub töömeeleolu, puudub normaalseks tööks vajalik kontakt õpilaste ja õpetaja vahel, õpilasi on vähe individuaalselt õpetatud.¹¹²

Eesti keele kirjanduse osas oli õppeedukus hea ja mõnes klassis (VIII kl. 1960/61.ö.-a.) isegi väga hea. Suhteliselt palju puudulikke hindteid esines grammatikas. Viimastel aastatel õppis Pölula koolis 19 õpilast vene ja soome rahvusest, kes küll

¹¹¹ Pölula kooli statistilised aruanded, 1963.,1965.a.

¹¹² Inspekteerimise akt, 23. veebr. 1965.a.

könekeelt valdasid, kuid grammatikas olid nõrgad. Samuti esines puudulikke kirjandite kirjutamisel.

Õpilaste arv sõjajärgsetel aastatel oli kõikuv. Kõige enam oli õpilasi 1950/51.ö.-a. (vaata lisa nr.3). Siis käis koolis 179 õpilast. Suur õpilaste arv oli tingitud muutustest, mis tekkisid Pölula ümbruse sotsiaal- majanduslikes oludes. Ulvis töötas Maaparandusjaam ja Alumisel Pölula Puidu- ja Keraamikatsehh, kus töötas kokku üle loo inimese. 1956.aastal Ulvi Maaparandusjaam likvideeriti, samuti sulati Pölula Puidu- ja Keraamikatsehh. Seoses sellega vahetas elukohta ka rida perekondi. Nii langes õpilaste arv 1957/58.ö.-a.-l 115-le.

Kuuekümnendatel aastatel oli märgata õpilaste arvu suurenemist. Põhjuseks oli sündivuse suurenemine, sest maale tuli senisest rohkem noori spetsialiste. Ka Rägavere sovhoosi ja Kabala kolhoosi majandusliku tulukuse tõus mõjutas õpilaste arvu suurenemist Pölula koolis. Kuna kool asub Rägavere sovhoosi territooriumil ning põhiline õpilaste kontingent pärineb sealt, siis võib märkida, et aastatel 1957-1963, mil Rägavere sovhoos töötas kahjumiga, oli õpilaste voolavus võrdlemisi suur. Nii tuli Pölula kooli 1960/61. ö.-a.-l 16 õpilast ja lahkus 24 õpilast.¹¹³ 1965.aastal, kui sovhoos oli muutunud keskmise jõukusega majandiks ja likvideerinud kahjumi, vähenes ka õpilaste voolavus. Sovhoos hakkas ehitama korralikke elumaju ja andma töölistele kortereid. Nüüd tuleb sovhoosi igal aastal 5-6 uut perekonda.

Teistest koolidest tulnud õpilastel oli

¹¹³ Pölula kooli õpilasraamat, 1955-1965.a., lk.1-137.

tavaliselt madal õppeedukus. Näiteks õpilane N. oli koos vanematega ühe õppeaasta vältel vahetanud 5 kooli. Õpilase klassitunnistusel oli 6 puudulikku hinnet. Niisuguseid näiteid võiks teisigi tuua.

Igal õppeaastal toimus töö õppeplaani ja programmide alusel. Kõigis aineis jõuti läbi võtta vajalik materjal. Tunde jäi aga mõnel õppeaastal palju ära. Selles osas peab eraldi mainima 1962/63. ö.-a., mil Rakvere rajoonis pandi suurt rõhku baaskoolidele ja šeflusaluste koolide omavahelisele tööle. Peaaegu igal nädalal viibis üks, ehk mõnikord kaks õpetajat baaskoolis või mõnes teises koolis kogemusi vahetamas. Samal ajal jäid ennast täiendada sõitnud õpetajate tunnid ära või asendati teiste õpetajate poolt. Asendustunnid olid tavaliselt kontrollivat laadi - see tähendab: aineõpetaja andis asendajale kontrolltöö teema, ülesande numbri või harjutuse ning asendaja valvas, et ülesanne täidetakse. Niisuguseid tunde võib vaadelda kui kordamistunde, kuid kui nimetatud tunde koguneb palju, siis tähendab see lõppkokkuvõttes paigalseisu, kuna selliste tundide efektiivsus on küsitav. 1965. aastal loobuti baaskoolide süsteemist, kuna viimane ei õigustanud end.

Samal ajal kui matemaatikas ja eesti keeles oli mitmel aastal madal õppeedukus, saavutati saksa keeles, keemias ja geograafias väga hea õppeedukus. Õpetajad -kommunistid Linda Teppo ja Ilse Sepper suhtusid oma töösse täie tõsidusega. Nad uurisid uuemat pedagoogilist kirjandust ja püüdsid raken-

dada uusi metoodilisi võtteid. Tundides kasutasid nimetatud õpetajad palju näitlikke õppevahendeid, tegid tabeleid ja skeeme. Õpetaja L. Teppo saavutas õpilastega hea kontakti, suutis õpilasi mõtlema panna ja pälvis õpilaste usalduse. Tehtud tööd kroonis edu.

Kuigi õppeedukuse protsent jäi mõnikord madalamaks naaberkoolide omast, siis õpilased, kes suutsid kooli lõpetada, jätkasid edukalt õpinguid teistes koolides. Enamik endise Pölula kooli õpilasi, kes astusid Rakvere I Keskkooli, lõpetas nimetatud õppeasutuse. Koolist läks 1955-1965.aastal põllumajanduslikesse tehnikumidesse 13 noort, kes said taotletud kutse.

Suurt tähelepanu pööras Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus koolikohustuse täitmisele juba nõukogude kooli esimestest sammudest Eestis.

Näiteks Virumaa Haridusosakond teatas 1947. aastal kõigile koolijuhatajatele, et koolikohustus kestab 7 eluaastast kuni 7-klassilise üldharidusliku kooli lõpetamiseni või kuni 16-aastaseks saamiseni. Algkool olgu kõigile kergesti kättesaadav, mis pärast algkooli ringkonna raadiuse pikkus ei või olla üle 3 km.¹¹⁴

Koolikohustusfond kasutati igal aastal täielikult ära. Majanduslikes raskustes olevatele õpilastele osteti vormiriietust, palituid, salle ja sokke jne. Pikemaajalisi põhjusega puudumisi esines harva. Tavaliselt oli koolist puudumise põhjuseks

¹¹⁴ Pölula kooli arhiiv, Kaust nr.8., lk. 84.

haigus. Raskeid õnnetusjuhtumeid õpilastega ei olnud, välja arvatud üks juhus.

1961.aasta viimastel suvepäevadel kukkus puu otsast alla VI klassi õpilane Jaan Giller ja sai raske pörutuse, mille tagajärjel 26.nov. 1961. aastal suri Tallinna haiglas.¹¹⁵

Puudumiste vähenemisele aitas kaasa tasuta autobussi kasutamise kehtestamine õpilastele kooli ja koju sõiduks. Vastavalt kooli nõudmistele muutis Rakvere Autobaas isegi marsruuti ja autobusside väljumisaegu.¹¹⁶

Vanusega väljalangenud õpilaste arv vähenes aasta-aastalt. Näiteks 1955.aastal lahkus koolist 7-klassilist haridust omandamata 9 õpilast, 1960.aastal 7 õpilast ja 1965.aastal 2 õpilast.¹¹⁷

Õpilaste väljalangemine koolist enne koolikohustuse täitmist tekitas õpetajatele muret. Olukorda uurisid õppealajuhataja ja direktor. Esialgused uurimused näitasid, et klassikursust kordajaid võis jagada kolme rühma: 1) õpilased, kes jäid klassikursust kordama haiguse või nõrga tervise tõttu, 2) õpilased, kes olid hooletud ja lohakad, 3) õpilased, kes omandasid ainet teatava tasemeni (klassini). Esimesel juhul, kui õpilasel oli 1-2 puudulikku hinnet, viidi ta õppenõukogu otsusega järgmisse klassi. Tulemused olid head. Enamus lõpetas järgmisel aastal klassikursuse. Tei-

¹¹⁵ Põlula kooli kroonika, alust.1922, lk. 55.

¹¹⁶ Kaust nr.2, Autotranspordibaasi direktori kiri, 16.nov. 1965.a.

¹¹⁷ Õpilasraamat, 1955-1965, lk.1-372.

sel juhul kasutati võimalikult palju individuaalset tööd, mis samuti andis positiivseid tulemusi. Kolmas grupp õsutus kõige raskemaks. Need õpilased ei olnud suutelised saavutatud tasemest kaugemale minema. Näiteks õpilane S. jõudis VI klassi, kuid ta ei suutnud loogiliselt mõelda. Isegi ajalooos teema "Linnade tekkimine" tekitas talle raskusi. Harilikult õppis ta löigu pähe. Tarvitses vaid õpilase juustus katkestada ning viimane ei suutnud anda ühtegi õiget vastust. Õpilane S. oli VI klassis 3 aastat ja lahkus koolist pärast 16-aastaseks saamist.

On õpilasi, kelle vaimne tase ei ulatu koolikohustuse viimase astmeni.

Laste kodusid külastasid õpetajad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvemini kui 2 korda aastas. Pidevat sidet lastevanematega peeti õpilaspäeviku kaudu.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Pölula kooli pedagoogiline kollektiiv saavutas kahekümne aasta jooksul suhteliselt häid tagajärgi õppe- ja kasvatustöös. 1955/56. ö.-a. ja 1961/62. ö.-a. oli õppeedukus kevadel ligi 90% või üle selle. Suvetöödega õppeedukus paranes ning oli üle 90% 14 õppeaastal (vaata lisa nr.3.).

Õppenõukogu töös peegeldusid kõik tähtsamad kooliellu puutuvad küsimused. Kõige raskemaks küsimuseks oli veerandi- ja aastakokkuvõtete tegemine.

Sageli arutati distsipliiniküsimusi. Kasvatuskolooniasse taheti 1955-1965.a. jooksul saata 3 õpilast. Õpilane L. saadetigi Koluveresse,

teised lahkusid koolist peale 16-aastaseks saamist. Nii lahkus õpilane H. IV klassist ja õpilane R. VI klassist.

Õppenõukogu andis aastate jooksul välja ka rea kiituskirju. Väga heade hinnetega lõpetasid kooli Ira Kaljuvee, Hella Härm, Ülle Keermaa jt.

1958. aastal otsustas õppenõukogu Pölula koolis moodustada Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu. Õpetajad hakkasid loenguid pidama pedagoogilistel ja poliitilistel teemadel nii koolis kui ka majandites. Õppenõukogus arutati sageli partei ja valitsuse otsuseid ning kõikide viimaste NLKP kongresside otsuseid, samuti NLKP programmi materjale. Näiteks 1958. a. novembris arutati teese "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest" ja rahvahariduse süsteemi edasiarendamisest meie maal".¹¹⁸ Õppenõukogu kiitis valitsuse ja partei poliitika heaks ja tegi järgmisi ettepanekuid:

- 1) vene keele õpetamist alata 3. klassist,
- 2) vöörkeele õpetamist alustada 6. klassist,
- 3) suuremat tähelepanu pöörata kodunduse õpetamisele,
- 4) õpilased võiksid kooli tulla 8-aastaselt.

Enamus ettepanekuid olid asjalikud. Mõnega neist ei saa siiski nõustuda. Näiteks nõue, et õpilased võiksid kooli tulla 8-aastaselt.

Otsused, mis õppenõukogu poolt vastu võeti, enamvähem ka täideti. Nii otsustati teha koolimaja (koolimaja nr.2) ette kiviktaimla, mis

¹¹⁸ Pölula kooli õppenõukogu protokolliraamat, 1958/59. ö.-a., lk.41.

Grupp Põlula kooli õpetajaid ja õpilasi 1965.a. kevadel. Kolmandas reas vasakult teine: õpetajad Vambola Andre, Anna Valdre, (V. Andre ees), kolmandas reas kolmas jne. õpetajad Marta Andre, Leela Sihvart, Elvi Sild, õppealajuhataja Linda Teppo, direktor Ilmar Järg, õpetajad Aire Luik, Inge Ojavee. Teises reas paremalt ^{neljas} viies õpetaja Agnes Prillop.

Foto, 1965.a.

sinna ka tehti.

Öppenöukogus arutati kooli alguse ja avaaktuse, samuti kooli lõpupäeva korraldamist. Traditsiooniks sai, et esimesel koolipäeval viivad lõpuklassi õpilased esimese klassi õpilased nende pinkidesse. Kooli lõpupäeva korraldas VI või VII klass. Kooli lõpupäeval toimus pildistamine.

Kooli inspekteeriti Rakvere raj. Haridusosakonna inspektorite poolt. Peale inspekteerimist peeti koolis tavaliselt öppenöukogu koosolek, kus inspekteerimisakt ette loeti ja läbi arutati. Öppe- ja kasvatustööga jäädi üldjoontes rahule. Esile tõsteti direktor A.Mäe vene keele tunde ja L.Teppo keemiatunde. Kiitvalt hinnati õpetaja A.Prillopi tööd kehakultuurikollektiiviga ja rahvatantsuõpetajana.

Ettepanekuid tehti õpetaja A.Valdre töö kohta: "Kirjandusliku lugemise tundides metoodina küsimustes konsulteerida õppealajuhatajaga ja külastada kindlasti M.Mäe vastavaid tunde".¹¹⁹

Erilist tähelepanu pööras öppenöukogu töökasvatusele, sest nõukogude kooli ülesandeks on kasvatada aktiivseid kommunismiehitajaid. Kevadel ja sügisel käisid V-VIII klassi õpilased soovhoosi abistamas. Tööst saadud rahaga käidi ekskursioonil. Suveperioodil töötasid õpilased kooliaias. Vastava graafiku alusel pidi iga õpilane töötama suve jooksul 4-8 tundi kooliaias. Aiatöö eest said V-VIII klassi õpilased sügisel hinde.

¹¹⁹ Inspekteerimise akt, 15.-17. märts 1960.a., lk.1.

1960.aastal otsustas õppenõukogu organiseerida koolivaheajaks rühmad elukoha järgi. Pölula rühm võttis oma šefluse alla hübriidkaalika hooldamise. Selle tööga tulid õpilased hästi toime. Ka järgmistel aastatel usaldas Rägavere sovhoos hübriidkaalika hooldamise õpilastele. Töö eest maksti hästi, nii et mõned õpilased teenisid päevas 3-4 rbl. Õpilased Ants Kiili ja Rinaldo Kruglov ostsid teenitud raha eest jalgrattad.

Armastust looduse vastu kasvatati metsapäevadel. Pölula Metskonna kauaaegne metsaülem J.Kärdi pidas alati enne töö algust huvitava vestluse metsast ja selle tähtsusest.

Töökasvatus juurdus ka igapäevasesse kooliellu. Küttepuude kandmine, vee toomine, klassi ja jalutusruumi koristamine on muutunud õpilastele harjumuseks. Internaadis elavad õpilased tegid kõiki vajalikke majapidamistöid. Kasvatuslike eesmärkide kõrval on töökasvatusel ka poliitiline eesmärk. Meie arenev põllumajandus vajab palju töökäsi. Noorte suunamine farmidesse ja põllule on eeskätt maakoolide ülesanne. Töökasvatus Pölula koolis on andnud tulemusi. Mitmed Pölula kooli endised kasvandikud töötavad kodumajandis brigadiridena, autojuhina, traktoristina või agronoomina.

4. Tööst kooli internaadis

Sõjajärgseil aastail suurenes õpilaste arv Pölula koolis märgatavalt. Paljud lapsed elasid koolimajast kaugel: Kabalas, Kaasiksoos, Kuivajöel, Miilas ja mujal. Tuisuse talvega oli nimetatud külade õpilastel raskusi kooliskäimisega. Sage-nesid puudumised.

Et kindlustada kõigi õpilaste kooliskäimist, oli tarvis internaati. Pölula kooli internaat oli aga väike ja ei mahutanud kõiki soovijaid. 1944. aasta sügisel sai kool endisest möisahoonest ruume juurde. Sinna sisustati poiste magamistuba, kus algul oli vaid 8 poeglast.¹²⁰ Tütarlaste magamistuba ja muud ruumid internaadi jaoks jäid põhihoonesse (ehitatud 1930. aastal).

1950. aastal anti koolile kogu endine möisahooned. Kooli direktor August Gebruk pööras suurt tähelepanu internaadi majanduslike olude parandamisele: lastevanemate, õpetajate ja õpilaste ühisel jõul remonditi kõik internaadi jaoks vajalikud ruumid, Põhikoolimajas olevad internaadiruumid ehitati ümber. Köögist tehti õppevahendite ruum, ühest magamistoast sai õpetaja korter ja poiste magamistoast klassiruum. Internaadi õpilaste kasutada oli 4 magamistuba, 2 õppeklassi, pesuruum, söökla, saal ja võimla.¹²¹

¹²⁰ Pölula kooli kroonika, alustatud 1922. a., lk. 35.

¹²¹ Pölula kooli üldtööplaan, 1951/52. ö.-a., lk. 8.

Direktor August Gebruk muretses juurde voodeid, kappe ja koolivarustust. Igale internaati kasutatavale õpilasele siiski voodit ei jätkunud. Paljud lapsed töid kodust voodi koos vajaliku varustusega. 1951/52.õppeaastal oli talvel internaadis 32 õpilast. Iga järgneva aastaga õpilaste arv internaadis suurenes. Talvekuudel avaldas soovi internaati jääda 60-70 õpilast. Kõiki soove ei saadud ruumi kitsikuse tõttu rahuldada. Mõnel talvel kasutati magamistoana ka pioneerituba. Sellisel juhul paigutati pioneerituba sisustus (lipp, stendid, aktiivnurk jne.) klassidesse ja teistesse ruumidesse.

Direktor Ants Mäe muretses internaadile 30 uut voodit, 25 öökappi, 50 taburetti, 4 rii-dekappi ja muud. ¹²²

Kui talvekuudel (näiteks 1960/61.õ.-a.) kasutas jaanuaris kooli internaati 65 õpilast ¹²³, siis sügisel (septembri- ja oktoobrikuus) ning kevadel (aprilli- ja maikuus) vähenes internaadis elavate õpilaste arv järsult. Lapsed põhjendasid kodust käimist sellega, et kevadel ja sügisel vajatavat kodudes laste abi.

Internaadis oli ühistoitolustamine. Kuni 1960.aastani tasusid õpilaste vanemad oma lapse toidu eest natuuras või rahas, hiljem ainult rahas (alates 1960.aastast 56 kop. päevas). Majanduslikes raskustes olevatele õpilastele anti tasuta toit. Nii said 1964/65.õppeaastal riigi-

122 Põhivahendite arvestamise raamat, alust. 1960.a., lk. 49.

123 Põlula kooli üldtööplaani, 1952/53.õ.-a., lk. 8.

toitu 15 õpilast: 6 õpilast neli korda päevas, 9 õpilast lõunatoitu. Kokku maksis riik 1964/65. õppeaastal õpilaste toetamiseks 1161 rubla.¹²⁴

Internaadi juhatajaks oli kooli direktor, kasvatajatena töötasid õpetajad. Tavaliselt oli üks või kaks kasvataja kohta ära jaotatud mitme õpetaja vahel. Tööd tehti graafiku järgi. Nii pidi õpetaja, kellel oli pool kasvataja kohta, internaadis töötama 3 päeva nädalas.

Kakskümmend aastat (1940 - 1960) oli kooli internaadis kokaks Elli Veski, kes oli väga kohusetruu töötaja. Ta kasvas oma vabast ajast kooli söökla jaoks aedvilja, tegi õuntest keediseid ja korjas metsast marju ning seeni.

Elu internaadis kulges kindla päevarežiimi järgi. Päev internaadis algas hommikuvõimlemisega, millele järgnes pesemine, koristamine ja söömine. Õppetundideks ettevalmistamine algas kell 17.00 ja kestis kuni kella 20.00-ni. Kohustuslikest õppetundidest vabastati need õpilased, kellel ei esinenud jooksvates hinnetes ühtegi puudulikku. Algklasside õpilasi, kes oma tööga laitmatult toime tulid, lubati õppeklassist varem lahkuda. Nende jaoks oli sisustatud mängutuba.

Vaba aja veetmist organiseerisid kasvatajad, kommunistlikud noored, samuti pioneeriaktivistid. Mängiti malet ja kabet ning mitmesuguseid lauamänge. Võimlas ja saalis organiseeriti võistlusi, õpetati lihtsamaid tantse.

¹²⁴ Põlula kooli lastevanemate üldkoosolekute protokolliraamat, 1964/65.õ.-a., lk. 13.

Igal õppeveerandil peeti internaadi-öhtu, kus esineti väikese eeskavaga. Internaati tähistas ka oma kollektiivi liikmete sünnipäevi.

Õpetajad Linda Teppo ja Marta Andre organiseerisid internaadi õpilastele matku, õppekäike ja ekskursioone. Algklasside õpilastele korraldati muinasjuttude öhtuid ja huvitavaid mängu. Niimetatud üritused aitasid liita erinevast soost ja vanusest lapsi ühiseks internaadipereks.

Kõik internaadis elavad õpilased tegid jõukohaseid majanduslikke töid: vanemad õpilased kandsid vett ja töid ahjupuid; kokka abistasid nii tüdrukud kui ka poisid; lapsed katsid lauda ja pesid toidunõusid.

5. Õpetajate ja teenistujate ametiühingu tööst

Kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil suureneb nõukogude ametiühingute kui kommunismi kooli osatähtsus.

Põlula kooli õpetajate ja teenistujate ametiühing loodi 1945.aastal. Oma olemasolu vältel on ametiühingu organisatsioon teinud tõhusat tööd õpetajate ja teenistujate heaolu kaitsmisel kui ka õppetöö paremal organiseerimisel. Regulaarselt tegeles a/ü komitee haigustasude määramisega. Kõik haiged said kätte seaduses ettenähtud tasu. Pikemaajalisi haigusi õpetajatega ei esinenud. Peamiselt oli töövõimetus seotud rasedusega. Noortele emadele kindlustati igal üksikjuhul ettenähtud soodustused.

Tihti arutati õpetajate kommunaalteenuste korras antavate küttega varustamist. Rägavere külanõukogu varustas õpetajaid küttega halvasti. Kütet ei saadud õigel ajal kätte, samuti oli küte ebakvaliteetne. Peale mitmeid meeldetuletusi, saadi küte siiski kätte ja veeti õpetajate abiga kohale.

Kooli ametiühing võttis osa ülerajoonilisest koolidevahelisest sotsialistlikust võistlusest, mida Rakvere rajoonis korraldatakse 1958.aastast alates. 1961.aastal võeti kohustuseks kaunistada teise koolimaja ümbrus, kõrvaldada kuivanud kased, istutada kastanid koolimaja juurde viiva tee äärde, löigata hekki jne.¹²⁵

Ilupuud ja hekk istutati 1959.aastal. Sama aasta sügisel rajati koolimaja ette kiviktaimla. Igal aastal täiendati kiviktaimlat uute taimedega. See tõi uudsust ja taimede maitsekas valik mõjus es-

¹²⁵ Põlula kooli a/ü rühma koosolekute protokollid, 1957/58. ö.-a., lk.4.

teetiliselt hästi.

Ametiühingu komitee liikmed kontrollisid pidevalt kooli sööklat. Toidu kvaliteedi ja söökla sanitaarse olukorra kohta märkusi ei tehtud. Rahul ei olnud veevarustusega, sest vett tuli 60 m kauguselt kanda. Uue kaevu puurimist aga ette ei võetud, kuna varsti hakatakse uut koolimaja ehitama Rägavere sovhoosi keskusse Ulvi.

Päevakorras olid ka ohutustehnika ja tuletõrjealased üritused. Ühel koosolekul õpetas õpetaja V.Andre õpetajatele ja teenistujatele esmaste tulekustutusvahendite kasutamist. Enamus naisperest nägi esmakordselt, kuidas vahtkustuti praktiliselt töötab.

Kutseeetika probleeme arutati kahel korral. Ebamoraalselt käitunud õpetajad L. ja M. otsustati töölt vallandada. Haridusosakond tegi seda kahe nädala jooksul.

A/ü komitee organiseeris igal õppeaastal rohkesti teatrikülastusi. Põhiliselt vaadati Rakvere Teatri lavastusi. Paar korda aastas käidi ka Tallinnas teatris või tsirkuses. Turismituusikutega matkasid õpetajad A.Mäe, L.Sihvart jt. Käidi Kaukaasias, Karpaatides ja mujal.

Pölula kooli õpetajate ja teenistujate ametiühing aitas kaasa kooli töötajate heaolu tõstmisele, kultuursele vabaja veetmisele ning õppekasvatustöö tõhustamisele.

6. Tööst lastevanematega

Kooli ja kodu vahelisel koostööl on õppe- ja kasvatusprotsessis suur tähtsus. Mida tihedam on kooli side lastevanematega, seda paremad on ka õppetöö tulemused.

Kooli ja kodu ühise töö koordineerimise üheks vormiks on lastevanemate üldkoosolek. Pölula koolis peeti lastevanemate üldkoosolekuid 2-3 korda õppeaasta vältel. Traditsiooniliseks kujunes lastevanemate üldkoosoleku pidamine 8.märtsil. Tavaliselt oli koosolek pidulik. Ettekannetega esinesid õpilased ning pärast andsid mudilased lastevanematele kinke ja lilli.

Lastevanemate üldkoosolek valis tavaliselt 17-21 liikmelise komitee, mis käis koos vastavalt vajadusele. Lastevanemate komitee organiseeris kooli küttepuude väljavedu. Kuni 1953.aastani veeti küte kohale hobusega talgude korras. Hiljem hakati kütet vedama autode ja traktoritega. Ühe või kahe hoogtööpäevaga veeti kohale kogu õppeaasta küte (200 m³). Lapsevanemad aitasid kooli kasvahoone ehitamisel, koolimajade remontimisel ja staadionitöödel. Üldkoosolekutest võtsid meelsamini osa lastevanemad, kelle lapsed hästi või rahuldavalt õppisid.¹²⁶

1959-1965.a. hoogustus lastevanematega tehtav töö. Direktor Ants Mäe saavutas lastevanematega hea kontakti. 1959.aastal korraldati Rakvere rajooni lastevanemate konverents, millest võttis osa ka

¹²⁶ Pölula kooli lastevanemate üldkoosolekute protokolliraamat, 1956/57.ö.-a., lk.17.

lo Põlula kooli lapsevanemat. Konverentsist osavõtjad kuulasid Tallinna Pedagoogilise Instituudi õppejõu I. Nageli ettekannet "Päevarežiimi ja keskkonna mõju õpilastele". Samuti esinesid lektorid TRÜ-st ja mujalt.

Lastevanemate jaoks korraldati lahtiste uste päevi, mille raames lastevanemad külastasid tunde, tutvusid kooli asjaajamisega, pedagoogilise nõukogu tööga ja ringide tegevusega. Katsetati ka klassi lastevanemate koosolekutega, kuid osavõtjate vähesuse tõttu neid hiljem enam ei praktiseeritud. Lahtiste uste päevad lõppesid õpetajate ja lastevanemate ühise koosolekuga, kus kuuldu ja nähtu kohta konkreetseid ettepanekuid tehti.

Üldiselt torkas silma isade vähem osavõtt laste kasvatamisest. Organiseeriti isade koosolek (1965.a.). Kokku tuli 23 isa-lapsevanemat. Paljud isad kurtsid, et nad ei saa laste kasvatamisest osa võtta kauge töökoha tõttu. Lapsevanem T. ütles, et ta läheb esmaspäeval tööle ja tuleb koju laupäeval. Laste kasvatamiseks jääb ainult pühapäev. Niisuguseid isasid oli 1964.aastal Põlula kooli ringkonnas 19.¹²⁷ Üldse oli kooli mikrorajoonis nimetatud õppeaastal 96 perekonda. Isa puudus 14 perekonnas. Mõnedes perekondades andis isa oma ebamoraalse käitumisega lastele koguni halba eeskujut. Niisiis 34 perekonnas isa osa laste kasvatamisel kas üldse puudus või oli väga nõrk. Koolipraktika näitab, et enamus distsipliinirikumisi sooritatakse õpilaste poolt, kelle kodus puudub isa nõudlik sõna.

¹²⁷ Autori poolt koostatud küsitluslehe andmed.

7. Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonide tööst

Meie laste kommunistlik kasvatamine on eeskätt kooli ülesanne. Pioneeriorganisatsioon, olles nõukogude kooli lahutamatu osa, aitab koolil seda ülesannet täita. Pioneeriorganisatsioon ei piirdu ainult oma liikmete kasvatamisega, vaid ta peab koolil aitama kasvatada kõiki lapsi poliitiliselt ning valmistada neid ette kommunistlikku noorsooühingusse astumiseks.

Ka Pölula kooli pioneeriorganisatsioon lähtus organisatsiooni põhimäärusest ning püüdis pioneeritööd teha kasulikuks ja kaasakiskuvaks. Pioneeride arv organisatsioonis oli kõikuv - keskmiselt 50-60 pioneeri iga õppeaastal (vaata lisa nr.4.). Pioneeride arvu suurenemine või vähenemine oli tingitud vanempioneerijuhi või klassijuhataja selgitustööst. Oluline osa pioneeride arvu suurenemisel oli organisatsiooni töö huvitavusel. Häid tulemusi saavutanud pioneerijuhtide Aino Mae (1955-1958) ja Elvi Vilu (1958-1963) ajal oli pioneere suhteliselt rohkem kui teiste vanempioneerijuhtide ajal.

Sõjajärgseil aastail takistasid ka mõned vanemad lapsel pioneeriorganisatsiooni astumast. Vanempioneerijuhtidel S.Höbemäel (1944/45 ö.-a.) ja L.Niinestel (1945/46 ö.-a.) tuli sageli käia vanematele selgitustööd tegemas. Ajad olid veel rasked. Metsades varjasid end bandiidid. Tungiti kallale külaaktivist Saima Soonikule. Ähvardati ka pioneeri-

juht Salme Hõbemägi. Tänu vanempioneerijuht S. Hõbemäe kindlameelsusele ei saavutanud bandiidid eesmärki. Nõukogulik ellusuhtumine juurdus pikkamööda. Järjest suurenes organiseeritud noorte arv. Pioneerimalevas toimus palju huvitavaid üritusi. 4. nov. 1961. aastal toimus pidulik maleva - koondus. Külalisena oli koondusel vana revolutsionäär. A. Palik, kes rääkis Oktoobrirevolutsioonist ja Leninist. Seltsimees A. Palik oli isiklikult Petrogradis Leninit näinud. Sm. A. Palik valiti Põlula kooli aupioneeriks. ¹²⁸

Pioneerirühmadest paistsid rohkem silma V ja III rühm. 1960. aastal anti V rühmale Pavlik Marozovi nimi. Rühm täitis kaks aastat järjest kõik võetud sotsialistlikud kohustused. V rühma pioneeride poolt sisustati pioneeritoas Lenini nurk, abistati vanakesi, iga pioneer võttis õppeaasta vältel osa 4 matkast, uuris kodukohta revolutsioonilist minevikku jne. ¹²⁹

Elevust tekitasid suusavõistlused "Pionerskaja Pravda" auhinnale. Mitmel aastal oli paremaks III rühma (VI klass) pioneerid. III rühma pioneerid võtsid oma šelfluse alla Põlula kooli endise pioneerijuhi L. Kungase ema, keda aidati majapidamistöodel. Vanatädi 70. sünnipäeval tervitasid pioneerid teda lauluga "Väike trummilööja" ja andsid üle omavalmistatud räti. ¹³⁰

Pioneerituba asus endises mõisahoones, mille ruumid kohandati kooli jaoks. Eriti sobivaid ruume pioneeritoe jaoks ei olnud. Paremini sisusta-

¹²⁸ Põlula kooli pioneerimaleva päevik, 1961/62. a. -a., lk. 8.

¹²⁹ Pavlik Marozovi nimelise V pioneerirühma päevik, 1960-62, lk. 2-19.

¹³⁰ Põlula kooli III pioneerirühma päevik, 1958/59. a. -a. lk. 11.

tud ja nägusam oli pioneerituba 1950., 1962. ja 1965.aastal. Mitmel aastal tuli paigutada pioneerituppa internaat. Tuisustel talvedel jäi internaati 50-60 õpilast, kellele tuli ruume leida. Sellistel juhtudel jaotati pioneerituba materjalid klassidesse. Parimale pioneerirühmale anti hoiule pioneerimaleva lipp. 1965.aastal said pioneerid endale kindla ruumi pioneeritubaaks.

Kommunistlike noori oli 7-klasilis koolis vähe, sest komsomolialiseks said õpilased enamuses alles VII klassis.

1945-1959.aastal kuulus komsomoli algorganisatsiooni tavaliselt 2-3 õpilast ja õpetajad - - ÜLKNÜ liikmed. Töö kahe-kolme liikmega organisatsioonis oli nõrk. Tööplaanid küll koostati, kuid tegelikku tööd ei toimunud. Ainukese üritusena sel perioodil võis märkida koonduste ettevalmistamist ja läbiviimist IV ja V klassi pioneeridega. Kui koolis avati 8.klass, muutus komsomolitöö sisukamaks, sest liikmete arv suurenes märgatavalt (vaata lisa nr.4.).

1964/65. ö.-a. lõpetas VIII klass komsomoliklassina, kusjuures kõik õpilased lõpetasid klassikursuse täiseduga. Nii tugevat klassikollektiivi ei mäletanud isegi kauaaegsed Pölula kooli õpetajad A.Prillop ja I.Sepper.

1964.aastal moodustati Pölula 8-kl. Koolis komsomoli projekt. Hakati välja andma uut satirilehte "Kiir". Huvitavatest komsomoliüritustest kirjutati päevikus. Seoses ÜLKNÜ 45.aastapäeva tähistamisega toimus Kohala 8-kl. Kooli ja Pölula 8-kl. Kooli kommunistlike noorte kohtumine Kohalas. Kohala noored olid kokkutulekule kutsunud ka nende

kooli esimesi kommunistlikke noori, kes nüüd olid juba auväärses eas kodanikud. Noored kuulasid huviga vanemate seltsimeeste vestlusi Virumaa esimestest komsomoliorganisatsioonidest, Suurest Isamaasöjast ja sõjajärgsest ülesehitustööst.

Huvitav oli telklaager, jalgrattamatk Roela 8-kl. Kooli, karneval, vastlapäev ja rahvaluule öhtu. "Vastlapäev korraldati koos Rägavere sovhoosi kommunistlike noortega Kuivajõe klubis. Kõige suuremat elevust tekitasid võistlused regedega. Meil oli väga hea meel, kuna võitsime meist vanemaid Rägavere sovhoosi noori". ¹³¹ Kommunistlike noorte juhendamise tegeles kas õpetaja - ÜLKNÜ liige või vanempioneerijuht.

Pioneer- ja komsomolitöö oli Pölula koolis viljakas. Pioneeraktiivi ja komsomoli organiseeriv ja suunav töö aitas kujundada õpilaste maailmavaadet, arendada nende poliitilist silmaringi, süvendada nende teadmisi ja kasvatada armastust kehalise töö vastu ning oskust rakendada koolist saadud teadmisi praktikas. Mitmekesine ja huvitav töö koondas õpilased autoriteetse pioneer- ja komsomoliaktiivi ümber, täites nende vaba aega sisuka ning huvitava tegevusega ning mõjutades neid käituma ja elama nii, nagu see on kohane nõukogude noorele.

¹³¹ Pölula kooli komsomoliorganisatsiooni päevik, 1961/62.ö.-a., lk. 48.

8. Kehakultuurikollektiivist

Nõukogude valitsus ja Kommunistlik Partei pöörab suurt tähelepanu kehakultuuri ja spordi arendamisele. Meie maal on loodud mitmeid spordiühinguid. Koolinoorte spordiühinguks on "Noorus". Tunduvalt on tõusnud koolinoorte spordimeisterlikkus.

Peale Suurt Isamaasõda muutusid traditsioonilisteks valla koolide vahelised võistlused. 1948.aastal võttis Pölula kool osa Rägavere valla kevadspartakiaadist. Võisteldi kergejõustikus, vörkpallis ja kabe. Mitmel aastal (1948, 1950, 1951) võitis spartakiaadi Pölula kool. Nimetatud aastatel oli Rägavere vallas kolm 7-klassilist kooli: Rägavere, Nõmmise ja Pölula. Ka pärast valdade kaotamist jätkati vana traditsiooni.

1950.aastal võeti esmakordselt osa Rakvere rajooni koolinoorte spartakiaadist. Võistkond jäi 7-kl. koolide hulgas IV kohale.

Sõjajärgsetel aastatel tegeldi mitmesuguste spordialadega: suusatamine, kergejõustik, lauatennis, male-kabe, ujumine, uisutamine ja laskmine. Kuuekümnendatel aastatel pöörati suuremat tähelepanu suusatamisele ja kergejõustikule.

Tegelda hästi paljude spordialadega väikeses maakoolis on vastavate baaside ja treenerite puudumise tõttu võimatu. Et tulla näiteks spartakiaadi võitjaks, ei aita ainult kehalise kasvatuse õpetaja tavalisest tööst, vaid viimane peab olema entusiast ning enamiku oma vabast ajast pühendama spordile. Kahe kehalise kasvatuse tunniga nädalas märkimisvää-

seid sportlikke tagajärgi enam ei saavuta. Paljude aladega üks kehalise kasvatuse õpetaja tegelda ei jõua.

Põlula kool hakkas peamiselt tegelema kergejõustiku ja suusatamise arendamisega.

Väga tähtsaks teguriks spordimeisterlikkuse tõstmisel on baasid. Põlula kool kasutas võimalat, saali, staadioni ja kahte võrkpalliväljakut. Kooli suusabaasis oli 25 paari suuski. Staadion rajati 1960. aastal. Staadioni planeeris ning moodustas vabariigi tuntum spordibaaside ehitaja Arvo Kuslap. Mehhanismidega abistasid Rägavere sovhoos ja Põlula Tellise - ja Puidutsehh. Staadion rajati õpilaste, lastevanemate ja õpetajate ühise töö viljana. Õpilased ja õpetajad töötasid staadionil kokku 3920 tundi.¹³² Eriti agarad staadionil tööd olid lastevanemad Arnold Vaabla (kuulus ENSV paremikki maratoni jooksus), A. Kütt, H. Arm jt. Staadioni avamine toimus 18. juulil 1960. aastal. Esimese alana uhiuuel staadionil toimus 800 m jook, mille võitis VII klassi õpilane Rein Sinitamm ajaga 2.12.2 sek.¹³³ Staadion soodustas spordimeisterlikkuse kasvu. Näiteks 1961, 1962. ja 1963. aastal võitis Põlula kool järjest nii kevadised kui ka sügisesed Rakvere rajooni koolinoorte s-klassi esivõistlused krossijooksus.¹³⁴ Nimekamatest sportlastest tuleb mainida Algi Senkat, Rein Sinitamme, Juhan Orrot, Aivo Bartikut ja Heino Rätsepat.

Kooli kergejõustiku rekordeist paremaks võib

¹³² Põlula kooli õpetajate ja teenistujate a/ü protokollide raamat, 1960., lk. 127.

¹³³ Põlula kooli rekordite tabel.

¹³⁴ diplomid, 1961, 1962, 1963.

pidada Rein Sinitaame kuulitõukerekordit - 12 m 95 cm.¹³⁶ Selle püstitas ta 5 kg kuuliga 1961.aastal Rakveres.

Ka suusatamises saavutati häid tagajärgi. 1957.aastal saavutas Põlula 7-kl. Kool esikoha maa-koolide hulgas. Võit oli seda hinnatavam kui lugeda järgmisi ridu kooli seinalehes avaldatud A.Senka kirjutisest: "15.veebruariil sõitsime suusavõistlustele Rakverre. Pidi tulema auto, kuid jäi lumme kinni. Rakendasime kooli "Miira" saani ette ja sõitsime. Kõik võistlejad ei mahtunud saani, nemad sõitsid suuskadega järele. Kuna võistlus pidi varsti algama, kiirus- tasime väga. Vaeküla Liivalt võttis meid üks võõras autojuht peale ja viis Pagu soo äärde. 2 km sõitu ja olimegi kohal! Tütarlaste 3 km sõit oli lõppenud, kuid meil lubati võistelda poistega ühes grupis viimaste võistlejatena. Kõik lõppes hästi! Tiia Härm saavutas üldjärjestuses III koha, mina I koha. Peale 20 km hobusesõitu jõudsid pärale ka teised võistlejad. Kui võistlus lõppes, selgus, et meie kool tuli esimeseks rajoonis. Olime väga rõõmsad".¹³⁶

Kunagine nende ridade autor lõpetas aasta tagasi Eesti Põllumajanduse Akadeemia ja on meistersportlane suusatamises.

1961/62. ja 1962/63.ö.-a. töötas edukalt ka male-kabe sektsioon. Kesksmaks ürituseks 1962/63.ö.-a. oli malevõistlus J.Randviiruga kirja ja raadio teel. Võistlus kulges edukalt. Põlula koo-

¹³⁶ Põlula kooli rekordite tabel.

¹³⁶ Põlula kooli arhiiv, seinaleht "Noor Leninlane" materjalid, 1957.a.

li maletajad võitsid malekella.

Alates 1948.a. juhtis Pölula kooli sporditööd aktiivne tegevsporlane ja entusiast Agnes Prillop. Tema tööd hinnati väarikalt. Kehakultuuri- ja sporditöö arendamise eest koolinoorsoo hulgas on talle antud arvukalt aukirju ja diplomeid.

9. Ringide tööst

Ringidest töötas sõjajärgseil aastail paremini rahvatantsuring. Organiseeriti kaks rühma - mudilasrühm ja noorte segarühm. Osa võeti kõigist Rakvere rajooni lastelaulupäevadest ja paljudest teistest ülerajoonilistest üritustest. 1965.aastal pääses Pölula 8-kl. Kooli noortesegarühm Tallinna üldlaulupeole. Nii tantsurühmale kui ka õpetajale anti selle eest aukiri. Korduvalt esinesid Pölula kooli rahvatantsijad kooli pidudel ja Rägavere sovhoosi klubis.

1964/65.ö.-a. muretseti koolile kaks komplekti rahvariideid. Rahaliselt abistasid kooli Kabala kolhoos ja Rägavere sovhoos. Mudilased said endale muhu, vanemad viru-jaagupi rahvariided.

Hea eduga töötas koolis ka kirjandus- ja näitering õpetaja Anna Valdre juhendamisel. 1958.a.mängiti edukalt nii oma kooli peol kui ka Rägavere sovhoosi klubis näidendit "Löke laagris". 1960.a. läks menukalt Fr. Kreutzwaldi "Kullaketrajad", millega esineti isegi Rakveres koolide näiteringide ülevaatusel. 20 kooli hulgast tuli Pölula kooli näitering neljandaks. Peale selle mängiti edukalt "Külmataati" (1961) ja "Juhtumit metsas" (1964). Sageli esinesid kirjandus- ja näiteringi liikmed kultuurihommikutel, tähistati kirjanike sünnipäevi ning esineti raamatunädala puhul.

Koolivõrk,

Kahekümne nõukogude aasta (1945 - 1965) vältel tugevnes märgatavalt kooli materiaalne - tehniline baas. Ruumide puudus lahendati edukalt enadise möisahoone kasutusele võtmise arvel.

Kool varustati nägusa mööbliga ja ajakobhaste õppevahenditega. Sisustati õppeklassid raua- ja puidutöödeks. Koolile kuuluvad majad elektrifitseeriti. Märkimisväärselt suurenes raamatu - kogus olevate teoste hulk.

Töusis ka õpetajate ideelis-poliitiline ettevalmistus. Mitmed pedagoogid täiendasid oma teadmisi T R Ü või T Ped. I kaugõppeosakondades.

Õpetajad võtsid aktiivselt osa külanõukogude küla poliitilisest elust: olid agitaatorid, valimiskomisjonide liikmed ja lektorid. Koolis töötas igal õppeaastal keskmiselt 12 - 14 õpetajat. Puudus oli kvalifitseeritud pioneerijuhtidest.

Õpilaste arv pärast Suurt Isamaasõda oli suhteliselt suur (160 - 170 õpilast igal õppeaastal) 1957 - 1962 oli õpilasi vähem. Viimastel aastatel võis uuesti nentida õpilaste arvu suurenemist.

Õppeedukus ei olnud küll koolis eriti hea, kuid õpilased, kes koolis suutsid lõpetada, jätkasid edukalt õpinguid teistes koolides.

1944. aastal alustas uuesti tööd pioneeriorrganisatsioon. Organiseeritud noorte arv suurenes pidevaalt. Pioneeriorrganisatsiooni kuulus igal õppeaastal keskmiselt 50 - 60 õpilast. Hästi oli pioneeritöö organiiseeritud pioneerijuhtide Aino Mäe ja Elvi Vilu (1958 - 1963) töötamise ajal.

Kooli internaat oli teiseks koduks paljudele Põlula kooli õpilastele.

Paranes märgatavalt töö lastevanematega. Viimaste abi kasutati koolimaja remontimisel ja kütte kohale vedamisel.

Klassivälises töös paistis silma keha- kultuurikollektiivi liikmete innukas tegevus. Esiletõstmist väärib veel kirjandus-, näite- ja rahvatantsuringi tegevus.

KOKKUVÖTE

Põlula kool asutati 1922.aastal 1. veebruaril Põlula mõisa vanas aednikumajas. Esimeseks õpetajaks oli Elfriede Osmann. Lapsi oli algul koolis 33, hiljem õpilaste arv suurenes. Aednikumaja, kus kool asus oli väga lagunenud. Põlula ümbruse asunikkude nõudmisel hakati ehitama uut koolimaja, mis sai põhiliselt valmis 1930.aastal. Peale selle ehitati veel ait ja puukuur ning kaevati kaev.

1930.aastal muutus kool 4-klassiliseks ja koolis õppis 72 õpilast. Koolijuhatajaks oli August Eiber ja õpetajaks Hilda Tönnov. Kooli lähedale rajati viljapuu-aed ja istutati hekk. Õppeedukus oli tavaliselt 75-82% kevadel. Suvetöödega õppeedukus tõusis mõne protsendi võrra. Koolis töötasid natsionalistlikud noorsooorganisatsioonid „Noored Kotkad“ ja „Kodutütred“.

Suured muutused toimusid koolielus 1940.aastal, kui Eestis kehtestati nõukogude võim. Loodi pioneeriorganisatsioon. Esimeseks pioneerijuhiks oli Linda, Kungas. Muudatused leidsid aset ka õppeplaanis. Usuõpetus kaotati. Õpetama hakati venekeelt, NSV Liidu ajalugu ja NSV Liidu Konstitutsiooni. Õpetajad võtsid aktiivselt osa ühiskondlikust poliitilisest elust.

22.juunil 1941.aastal algas Suur Isamaasõda. Fasistlikud okupandid vallutasid Põlula 9.augustil 1941.a. Mõrvati pioneerijuht Linda, Kungas. Koolijuhataja August Eiber vangistati, kuid vabastati 3 kuu pärast süütõendite puudumise tõttu. Fasistliku okupatsiooni ajal vähenes märgatavalt õpilaste arv koolis. Paljudel õpilastel puudusid jalanõud ja soojad riided.

Fasistliku okupatsiooni ajal oli pool koolimajast sõjaväehaigla kasutada. Kool töötas kahes vahetuses. 1944. a. märtsi kuus kool suleti. Õpekava jäi läbi võtmata ja kooliaasta täiesti poolikuks.

Põlula vabastati fašistidest 19. septembril 1944. a. Algas uue elu ülesehitamine. Koolis avati 7-klass. Jälle hakkas tööle pioneeriorganisatsioon Leida, Hõbemäe juhtimisel. Pioneere oli koolisfigal õppeaastal 50-60, ÜLKNÜ liikmeid oli 1945-1959. a. vähe, 2-3 liiget. Hiljem kuulus komsomoliorganisatsiooni 9-14 ÜLKNÜ liiget.

Vanast mõisahoonest põhikooli lähedal saadi ruume juurde ja nii hakkas kool tööle kahes hoones. 1950. aastal sai kool oma käsutusse kogu endise mõisahoone, kus tehti remont.

1959. aastal reorganiseeriti Põlula 7-klassiline kool 8-klassiliseks. Direktor Ants Mäe eestvedamisel tehti koolimajas kapitaalremont ning lahendati sellega ruumikitsikus.

Õpetaja kaadriga oli kool alati varustatud. Kodanlikul perioodil töötas koolis 2-4 õpetajat. Sõjajärgseil aastail pidevalt tõusis hariduslik tase. Mitmed õpetajad lõpetasid kõrgema kooli kaugeõppe teel. Õppeedukus oli 75-87 % kevadel ja 85-94 % sügisel, peale suvetööde sooritamist.

Ringidest töötasid paremini kehakultuuri-, näite- ja rahvatantsu ring.

Käesoleval ajal on Põlula kool 8-klassiline 7-komplektiga kool, kus töötab 12 õpetajat ja õpib 139 õpilast.

Р Е З Ю М Е

пылулаская школа была основана 1 февраля 1922 года в Пылуласком старом помещичьем доме. Первой учительницей была Эльфриде Османн. Сначала в школе было 33 ученика, позднее число учеников увеличилось. Дом садовника, где находилась школа, был очень стар. По требованию жителей Пылула стали строить новую школу, которую построили в 1930 году. Кроме того построили еще склад, сарай и колодец.

В 1930 году в школе работало 4 класса и училось 72 ученика. Заведующим школой был Август Эйбер, а учительницей — Хильда Тыннов. Около школы разбили фруктовый сад и посадили живую изгородь. Успеваемость учеников в школе была 75–82% весной, после осенних работ успеваемость на несколько процентов повысилась. В школе работали нацистские молодежные организации "Молодые орлы" и "Домохозяйки".

Большие изменения произошли в школьной жизни в 1940 году, когда в Эстонии установили Советскую власть. Организовали пионерскую организацию. Первой пионервожатой была Линда Кюнгас. Изменилась и школьная программа. Уроков религии больше не преподавали. Стали изучать русский язык, историю СССР и Конституцию СССР.

Учителя активно принимали участие в общественно-политической жизни.

22 июня 1941 года началась Великая Отечественная война. Фашистские захватчики оккупировали Пылула 9 августа 1941 года. Убили пионервожатую Линду Кюнгас, заведующего школы Августа Эйбера арестовали, но после трех месяцев освободили, так как отсутствовали документы обвинения. Во время фашистской оккупации уменьшилось число учеников в школе. У многих учеников не было обуви и теплой одежды. Во время фашистской оккупации часть помещения школы занимала военная больница. Школа работала в две смены. В марте 1944 года школу закрыли.

Пылула освободили от фашистов 19 сентября 1944 года. Началось построение новой жизни. В школе открыли 7 классов. Снова стала работать пионерская организация под руководством Лейды Хыбемяе. Каждый год в школе было 50–60 пионеров. Членов ВЛКСМ с 1945 по 1959 годы было мало, всего 2–3 члена. Позднее в школе было 9–14 комсомольцев.

В старом помещичьем доме получили некоторые помещения и школа стала работать в двух зданиях. В 1950 году школа получила все помещичье здание, где сделали ремонт. В 1959 году реорганизовали Пылула-скую 7-летнюю школу в 8-летнюю. под руководством директора Анста Мяэ сделали в школе капитальный ремонт.

Кадрами учителей школа была всегда обеспечена. В буржуазное время работало в школе 2-4 учителя, а в послевоенные годы 12-14 учителей. Повысилась и степень образования учителей. Многие учителя кончили высшие учебные заведения заочно. Успеваемость учащихся в школе была 75-87% весной и 85-94% осенью. Хорошо работали следующие кружки: драматический кружок, кружок физкультуры, кружок народных танцев. В настоящее время в Пылула работает 8-летняя школа с семи комплектом, где работает 12 учителей и учится 139 учеников.

L. e. n. i. n. y. i. (1959) ...
 ...
 L. e. n. i. n. y. i. (1959) ...
 ...

II ARHIIVIDOKUMENID

1. Arhiividokumid

a) Eesti NSV Demokraatlik Revolutsiooniline ja Sotsialistlikke Ülesannetuse Riiklik Arhiiv (ORJA).

1. Fond - 1108, Kollektiivsete Arhiivide ja Dokumentide Keskus.
2. Fond - 4312, Riiklik Arhiiv.
3. Fond - 2004, Riiklik Arhiiv.

III KIRJALIKUD JA KIRJUTATA KIRJUTISED

- a) Kirjaldus
1. Kirjaldus ...
2. Kirjaldus ...
3. Kirjaldus ...

K A S U T A T U D K I R J A N D U S E J A
A L L I K M A T E R J A L I N I M E K I R I

I M A R K S I S M I - L E N I N I S M I K L A S S I K U T E T E O S E D

L e n i n, V. I. VK(b)P programmi projekt, Teo-
sed, 29.kd., Tallinn, 1954.

L e n i n, V. I. ^{KÕNE POLIITHARIDUSTÖÖL.} ÜLEVENEM. NÕUPIDAMISEL, Teo-
sed, 31.kd., Tallinn, 1955.

II A R H I I V I D O K U M E N D I D

1. Arhiivifondid

a) Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsia-
listliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv
(O R K A).

1. Fond - 1108, Kodanlik Eesti Haridusminis-
teerium.

2. Fond - 4232, Põlula kooli kroonika.

3. Fond - 2009, Rägavere vallavalitsuse mater-
jalid.

III K I R J A N D U S J A N Ö U K O G U D E E E S T I P E R I O O D I K A

a) Teosed

1. T o m a s s o n, E., Eesti NSV üldhari-
duslikud koolid ja õpetajaskond nõukogu-
de võimu esimesel aastal 1940-1941, Tal-
linn, 1966.

b) Ajakirjad ja ajalehed

1. "Nõukogude Kool" 1961-1962
2. "Virumaa Teataja" 1940
3. "Punane Virumaa" 1940
4. "Punane Täht" 1967

IV KÄSIKIRJALISED MATERJALID JA MUUD (PRAEGU SÄILITATAKSE KOOLIS)

1. Erivahendite arvestamise raamatud, alustatud 1962.
2. Inspekteerimise aktid 1944-1965.
3. Kaustad, nr.2.,3.,5.,8., kirjavahetus (1938-1948).
4. Klassipäevikud 1948-1965.
5. Pölula algkooli vallasvara raamat, alustatud 1935.a.
6. Pölula algkooli õpilasraamat, alustatud 1938.a., ja Pölula 7-klassilise Kooli õpilasraamat, alustatud 1944.a.
7. Pölula kooli a/ü rühma koosolekute protokolliraamat, alustatud 1951.a.
8. Pölula kooli kroonika, alustatud 1922.a.
9. Põhivahendite arvestuse raamat, 1965.
10. Pölula kooli lastevanemate üldkoosolekute protokolliraamat, alustatud 1951.a.
11. Pölula kooli komsomoliorganisatsiooni, pioneerimaleva ja -rühmade päevikud, põhiliselt alates 1959.a.

12. Pölula kooli õppenõukogu protokollide raamatud 1945-1965.
13. Pölula kooli üldtööplaanid, 1959-1963.
14. Seinaleht "Noor Leninlane" materjale.
15. Statistilised aruanded 1944-1948 ja 1959-1965.
16. Pölula kooli rekordite tabelid, diplomid.

V SUULISELT SAADUD ANDMED

1. A u g u s t E i b e r i l t (koolijuhataja 1928-1949).
2. E n d e l O j a v e e l t (endine Pölula kooli õpilane 1942-1950).
3. J a a n V a h t r a l t (Pölula Haridusseltsi esimees 1920-1928).
4. M i l j e A b r o i l t (endine Pölula kooli õpilane 1924-1928, praegu kooliteenija).
5. P e a r R o o t a l u l t (endine Rakvere Õpetajate Seminari õpetaja).
6. V i l m a K a s e l t (pioneerijuht Linda K ü n g a s e öde).

Kooli direktorid ja õppealajuhatajad

1. Direktorid (koolijuhatajad)

№	Nimi	Töötamise aeg
1.	Elfriede Osmann	1922
2.	Éduard Piibemann	1922 - 1928
3.	August Eiber	1928 - 1949
4.	August Яевчик	1949 - 1959
5.	Ants Mäe	1959 - 1963
6.	Ilmar Järg	1963 -

2. Õppealajuhatajad

№	Nimi	Töötamise aeg
1.	Leida Niineste	1947 - 1948
2.	Einar Terpu	1948 - 1949
3.	Yse Odar	1949 - 1950
4.	Helga Kreek	1950 - 1951
5.	Hedvik Tambe	1951 - 1953
6.	Salme Kirsipuu	1953 - 1954
7.	Puudus õppealajuhataja koht	1954 - 1959
8.	Marta Mäe	1959 - 1963
9.	Linda Terpu	1963 -

Õpetajate hariduslik tase

Õppe- aasta	Õpet. üldarv	Haridus					
		kõrgem	Õpet. kõrgem	Spet. Inst.	Ped. kool	kesk.	Õpet. kesk.
1944/45	7	-	-	-	5	2	-
1945/46	8	-	-	-	3	5	-
1946/47	8	-	-	-	2	6	-
1947/48	8	-	-	-	3	5	-
1948/49	9	-	-	-	5	4	-
1949/50	11	-	-	2	5	4	-
1950/51	9	-	-	2	4	3	-
1951/52	10	-	-	1	5	4	-
1952/53	11	-	-	2	4	5	-
1953/54	12	-	-	1	5	6	-
1954/55	11	-	-	2	5	4	-
1955/56	11	-	-	2	6	3	-
1956/57	10	-	-	1	7	2	-
1957/58	10	-	-	1	7	2	-
1958/59	10	-	-	3	4	2	1
1959/60	14	2	-	3	6	2	1
1960/61	13	2	-	3	6	1	1
1961/62	13	2	-	3	6	1	1
1962/63	14	3	-	3	6	1	1
1963/64	14	3	-	3	4	4	-
1964/65	14	3	1	3	3	4	-

Õppeaastate

Õppeaasta	Õpilaste õppeaasta algu	ii. lõpet. klassi kevad	Õppeaastase protsent kevad	Lõpetas sügisel	Õppeaastase protsent sügisel
1944/45	125	17	86,4	9	93,6
1945/46	156	41	73,8	21	87,2
1946/47	134	31	76,9	19	91,1
1947/48	163	36	77,9	17	88,4
1948/49	172	33	80,9	16	90,2
1949/50	145	36	75,2	12	83,5
1950/51	179	22	87,8	9	92,8
1951/52	167	28	83,3	11	89,9
1952/53	172	37	78,5	18	89,0
1953/54	168	21	87,5	10	93,5
1954/55	159	17	89,4	7	93,8
1955/56	148	10	93,3	3	95,2
1956/57	128	14	89,1	6	93,8
1957/58	115	15	87,0	6	92,2
1958/59	121	18	85,2	5	89,3
1959/60	128	16	87,5	4	90,7
1960/61	131	15	88,6	5	92,4
1961/62	115	12	89,6	4	93,1
1962/63	129	20	84,5	11	93,1
1963/64	137	30	78,1	12	86,9
1964/65	130	20	84,7	8	90,8

Pioneeride ja kommunistlike noorte arv

aastad	üldse õpilasi	pioneerid	ÜLKNÜ liikmeid
1940/41	107	22	-
1944/45	125	21	2
1945/46	156	36	3
1946/47	134	35	3
1947/48	163	37	4
1948/49	172	56	5
1949/50	145	67	7
1950/51	179	75	10
1951/52	167	53	11
1952/53	172	64	12
1953/54	168	69	3
1954/55	159	49	4
1955/56	148	47	6
1956/57	128	52	2
1957/58	115	45	3
1958/59	121	43	2
1959/60	128	50	8
1960/61	131	73	8
1961/62	115	63	4
1962/63	129	52	12
1963/64	137	59	12
1964/65	130	64	14

Põlula kooli õpilaste ja õpetajate komсомол-
sekretärid, malevanõukogu esimehed ja vanem-
pioneerijuhid

Õppeaasta	Vanem- pioneerijuhid	Malevanõukogu esimehed	Komсомол org. sekretärid.
1940/41	Linda Küngas	x	x
1944/45	Salme Hõbemägi	x	x
1945/46	Leida Niineste	x	Laine Koitla
1946/47	Leida Pungaste	x	Aino Helama
1947/48	Miralda Tebruk	x	Endel Kili
1948/49	Leida Pungaste	Malle Tammjäre	Evald Pajula
1949/50	Salme Kirsipuu	Malle Tammjäre	Salme Kirsipuu
1950/51	Salme Kirsipuu	Helle Toomingas	Salme Kirsipuu
1951/52	Evi Noorlind	Helle Toomingas	Evi Noorlind
1952/53	Evi Noorlind	Maie Valgepea	Evi Noorlind
1953/54	Jaike Maidra	Maie Valgepea	Evi Noorlind
1954/55	Jaike Maidra	Krista Lippasaar	Evi Lillipea
1955/56	Aino Mae	Malle Leba	Krista Lippasaar
1956/57	Aino Mae	Malle Leba	Ingo Liivaste
1957/58	Aino Mae	Aita Palmi	Malle Leba
1958/59	Elvi Oila	Trä Kaljusee	Aita Palmi
1959/60	Elvi Oila	Trä Kaljusee	Hilma Montonen
1960/61	Elvi Oila	Sirje Muttika	Trä Kaljusee
1961/62	Elvi Oila	Sirje Muttika	Leida Samuel
1962/63	Elvi Oila	Sirje Muttika	Lii Taimus
1963/64	Aire Peet	Sirje Kütt	Sirje Muttika
1964/65	Mare Tint	Lüliia Palumäe	Juhan Kodar

Õpilaste arv Põlula koolis
1922 - 1940

Õppeaasta.

Õpilaste arv.

1922/23	74
1923/24	56
1924/25	57
1925/26	51
1926/27	38
1927/28	38
1928/29	25
1929/30	28
1930/31	72
1931/32	75
1932/33	81
1933/34	89
1934/35	81
1935/36	78
1936/37	100
1937/38	107
1938/39	111
1939/40	106

S I S U K O R D

SISSEJUHATUS 2

I E S I M E N E P E A T Ü K K

PÖLULA KOOL 1922-1940

1. Pölula kooli saamislugu 7
2. Pölula kooli areng ja majanduslik baas:
1922-1940 13
3. Pedagoogiline kaader 1922-1940 23
4. Õppe- ja kasvatustöö 1922-1940 28
5. Kodanlikud noorsooorganisatsioonid Pölula
koolis 36

II T E I N E P E A T Ü K K

PÖLULA KOOL AASTAIL 1940-1945

1. Pölula kool esimesel nõukogude aastal 1940-1941. 39
2. Pölula kool ^{fasistliku} okupatsiooni perioodil (1941-1944) . 46
3. Pölula kool Suure Isamaasõja viimasel aastal
1944-1945 54

III K O L M A S P E A T Ü K K

PÖLULA KOOL 1945-1965

1. Kooli materiaal-tehnilise baasi tugevne-
mine 59

2. Pedagoogiline kaader	64
3. Õppe- ja kasvatustööst Põlu- la koolis	72
4. Tööst kooli internaadis	82
5. Õpetajate ja teenistujate ametiühin- gu tööst.	86
6. Tööst lastevanematega.	88
7. Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonide tööst.	90
8. Kehakultuurikollektiivist.	8
9. Ringide tööst.	9
KOKKUVÖTE.	101
РЕЗЮМЕ.	103
Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjali nimekiri.	105
Lisad.	108
Sisukord.	